

Bostadsinbrott

Utveckling, karaktär och
polisens hantering

Brå – kunskapscentrum för rättsväsendet

Myndigheten Brå verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsbekämpning och brottsförebyggande arbete, till i första hand regeringen och myndigheter inom rättsväsendet.

Publikationen finns som pdf på www.bra.se. På begäran kan Brå ta fram ett alternativt format. Frågor om alternativa format skickas till tillgangligt@bra.se.

Vid citat eller användande av tabeller, figurer och diagram ska källan Brå anges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

Författare:Lina Fjelkegård och Emma Patel

urn:nbn:se:bra-1213

ISSN 1100-6676

© Brottsförebyggande rådet 2024

Brottsförebyggande rådet, Box 1386, 111 93 Stockholm
Telefon 08–527 58 400, e-post info@bra.se, www.bra.se

Bostadsinbrott

Utveckling, karaktär och polisens hantering

Rapport 2024:12

Förord

År 2023 initierade Brå en studie om bostadsinbrott. Antalet anmälda bostadsinbrott har visserligen halverats mellan 2017 och 2023, men fortfarande drabbas många människor. För brottsoffren kan ett inbrott få stora negativa konsekvenser.

Samtidigt saknas i stor utsträckning forskning om bostadsinbrott i en svensk kontext. Brås förhoppning är därför att den här rapporten ska fungera som ett brett kunskapsunderlag om bostadsinbrott. Den ger en samlad bild av de anmälda bostadsinbrottens utveckling över tid, brottens karaktär, samt polisens hantering av dem. Målgrupper är rättsväsendet, regeringen, kommunerna och allmänheten.

Rapportens författare är Lina Fjelkegård och Emma Patel (projektledare), båda utredare på Brå. Lars Lewenhagen inledde studien och var tidigare projektledare. Även utredare Anna Horgby har medverkat i arbetet med studien.

Brå vill särskilt tacka fil.dr Sven Granath vid Stockholms universitet och fil.dr Mia-Maria Magnusson vid Malmö universitet, som har granskat ett utkast av rapporten och kommit med värdefulla synpunkter. Det är dock Brå som i alla avseenden är ansvarig för innehållet i rapporten.

Stockholm i november 2024

Jonas Trolle
Tillförordnad generaldirektör

Anna Hansson
Enhetschef

Innehållsförteckning

Sammanfattning	6
De internationella nätverken har troligen påverkat	6
Skillnader mellan villor och lägenheter	6
Två tredjedelar agerade professionellt.....	7
Polisen skulle kunna göra fler utredningsåtgärder.....	7
Polisen kan förbättra samordning och godspaning	8
Brås bedömning och rekommendationer	9
1. Inledning	10
Inbrottsstöld är nu ett eget brott	10
Bostadsinbrott är ett mängdbrott	11
Tre förutsättningar för inbrott.....	11
Syfte och frågeställningar	12
Metod och material	13
2. Bostadsinbrottens utveckling.....	16
Anmälningssstatistik för bostadsinbrott	16
Möjliga förklaringar till utvecklingen av inbrotten	19
Sammanfattande analys av utvecklingen över tid	23
3. Brottslighetens karaktär.....	24
Flest bostadsinbrott sker i storstadsområdena.....	24
Färre inbrott sker på våren	25
Allt är inte bostadsinbrott	26
Bostadsinbrotten begås oftast dagtid.....	27
Det som stjäls är ofta litet och värdefullt	29
Tillvägagångssättet olika för lägenheter och villor	30
De flesta inbrott begås med relativt hög grad av finesse	31
Sammanfattande analys om brottslighetens karaktär	32
4. Gärningspersonerna.....	33
Av de misstänkta är 85 procent män	33
Amatörmässiga gärningspersoner har ofta missbruk.....	33
De professionella är svårare att ringa in	34

Ungdomar som gärningspersoner	37
Kvinnorna har oftare svenska personnummer	38
Sammanfattande analys om gärningspersonerna	39
5. Polisens hantering av anmälda bostadsinbrott.....	40
Polisens styrdokument förordar tidiga åtgärder	40
Övergripande hantering av bostadsinbrott.....	41
Förekomst av utredningsåtgärder	43
Sammanfattande analys av polisens hantering	46
6. Viktiga faktorer i polisens arbete	48
Fyra huvudsakliga faktorer som bidrar till uppkläring	48
Bar gärning.....	48
Spår	51
Utpekande	53
Gods	54
Brottssamordning viktig för att upptäcka seriebrott	55
7. Slutsatser och bedömning	58
Uppklaringen av bostadsinbrott borde kunna öka	58
Polisen kan renodla sitt arbete utifrån gärningsperson	58
Antalet förhör som polisen håller kan öka.....	59
Stor förbättringspotential för godshantering	59
En fungerande brottssamordning behöver säkerställas	59
Lokus-organisationen har för- och nackdelar	60
Polisregion Stockholm behöver förbättra sin hantering.....	60
Polisen bör ta fram ett metodstöd för arbetet mot bostadsinbrott.....	60
Brås bedömning och rekommendationer	61
Referenser	62
Bilaga 1. Metod.....	67
Bilaga 2. Figur	73

Sammanfattning

Antalet bostadsinbrott har minskat kraftigt de senaste åren – mellan 2017 och 2023 i princip halverades de. Fortfarande drabbas dock många människor av inbrott. År 2023 polisanmälades 10 000 bostadsinbrott, och endast 4 procent klarades upp. De drabbade kan uppleva inbrottet som en kränkning av integriteten, och känna otrygghet i hemmet.

Av de skälen inledde Brå den här studien om bostadsinbrott. Syftet är att ge en samlad bild av bostadsinbrottens karaktär, men även att undersöka brottets utveckling över tid, och hur polisen hanterar bostadsinbrott. För det användes olika metoder och material. Framför allt utgår vi från ett antal förundersökningar om bostadsinbrott, som Brå har kodat och analyserat. Vi har också använt anmälningsstatistik, registerdata från polisen och intervjuer med polisanställda.

De internationella nätverken har troligen påverkat

Mellan åren 2007 och 2017 ökade antalet anmälda bostadsinbrott i Sverige markant. Brå har undersökt möjliga förklaringar, och en pusselbit tycks vara ökad aktivitet från internationella brottsnätverk från Östeuropa. Det kan i sin tur bero på öppnare gränser mot Öst och ökad arbetslöshet efter finanskrisen 2008.

Efter år 2017 minskade antalet anmälda bostadsinbrott – och runt den tiden skärptes också gränsskyddet i Sverige. Samtidigt tycks antalet lämpliga stöldobjekt i bostäder ha blivit allt färre. Också pandemin, som medförde att folk arbetade mer hemifrån, kan ha bidragit till att bostadsinbrotten minskade. Brås genomgång är dock endast översiktlig, och fler faktorer kan ha påverkat utvecklingen av bostadsinbrotten.

Skillnader mellan villor och lägenheter

Storstadskommuner har generellt flest anmälda inbrott per bostad. Glesbefolkade kommuner har lägst antal. Skillnaderna mellan storstadskommunerna och övriga gäller främst villainbrotten – lägenhetsinbrotten är mer jämnt fördelade över landet. Det finns också skillnader mellan villor och lägenheter i hur inbrotten begås. Villainbrott sker oftast genom att någon bryter upp ett fönster eller en bakdörr, medan

lägenheter oftare får intrång via entrédörren. Lägenhetsinbrott begås också oftare med en låg grad av finess än villainbrott.

De flesta bostadsinbrott begås dagtid och brottsoffret är sällan hemma. Det som stjäls är ofta litet och värdefullt.

Två tredjedelar agerade professionellt

För att beskriva vilka som misstänks för bostadsinbrott gjorde Brå en uppdelning i amatörmässiga och professionella gärningspersoner. I en tredjedel av förundersökningarna klassades då gärningspersonerna som tydligt amatörmässiga. De gjorde oftare inbrott i lägenheter, och de hade relativt ofta ett missbruk eller psykisk ohälsa. De kvinnliga misstänkta hamnade oftast i denna grupp.

De mer professionella gärningspersonerna är svårare att ringa in – de åker mindre ofta fast och det finns därför färre uppgifter om dem i Brås material. Det finns dock en grupp som kan beskrivas som tydligt professionell, och i den återfinns troligen de internationella brottsnätverken. Enligt polisen använder de ofta falska identiteter, byter registreringsskyltar och städar undan spår på brottsplatsen (Polismyndigheten 2022b).

Det finns troligen också en mellankategori med gärningspersoner, som varken är amatörmässiga eller tillhör de mest expertmässiga. Gränserna är också flytande för vad som är organiserad brottslighet och inte, personer kan exempelvis rekryteras tillfälligt av brottsnätverken.

Polisen skulle kunna göra fler utredningsåtgärder

Enligt polisens interna rekommendationer bör myndigheten alltid skicka ut en polispatrull vid bostadsinbrott, och sedan använda specialutbildad personal för den tekniska undersökningen. Båda de sakerna görs också ofta – en patrull skickades ut i 73 procent av villainbrotten.

I genomsnitt genomför polisen fyra utredningsåtgärder per bostadsinbrott. Brå bedömer dock att det i nästan hälften av förundersökningarna kunde ha gjorts fler åtgärder. Ofta saknas målsägandeförhör och vittnesförhör. Polisregion Stockholm genomför färre utredningsåtgärder än de övriga polisregionerna. Genomgående gör polisen fler åtgärder vid villainbrott jämfört med vid lägenhetsinbrott.

I dag direktavskriver polisen en tredjedel av anmälningarna om bostadsinbrott och andelen har ökat över tid. Det är också rimligt att direktavskriva brott som har små chanser att klaras upp. Allt som anmäls är inte brott – Brå ser att en tredjedel av förundersökningarna troligen inte innehåller bostadsinbrott. Samtidigt är andelen uppklarade ärenden endast fyra procent, och Brå bedömer att polisen ganska ofta kan göra mer. Framför allt kan målsägandeförhör och vittnesförhör genomföras oftare.

Polisen kan förbättra samordning och godsspaning

Det finns framför allt fyra sätt att ta fast en gärningsperson; bar gärning, spår, utpekande och gods. Detta enligt de redovisade förundersökningarna. Polisen tar fast en misstänkt på *bar gärning* i en tredjedel av ärendena. I 29 procent används *spår* för att ta fast den misstänkta, vanligtvis DNA. Ofta samlar särskilda lokala brottsplatsundersökare, lokus, in spår. De gör noggranna undersökningar, som kan användas för att upptäcka seriebrottslighet, men som sällan leder till träff i polisens register. Därför skulle det ibland kunna vara effektivare att låta den första polispatrullen göra brottsplatsundersökningen, bedömer Brå. Det gäller särskilt om det inte finns en fungerande brottsamordning, som kan ta tillvara på lokus insamlade spår. En sådan samordning saknas i flera polisregioner – och det gynnar den organiserade brottsligheten när varje fall hanteras lokalt.

I ett av fem ärenden används *utpekande* för att ta fast gärningspersonen. Fler utpekanden skulle troligen kunna göras om polisen förhörde fler vittnen än i dag. Det finns också en förbättringspotential när det gäller *gods*. I dag klaras en femtedel av ärendena upp genom att polisen identifierar stöldgods. Ofta upptäcks godset dock i samband med andra ärenden – det bedrivs inte mycket självständig godsspaning inom polisen. Brå bedömer att det behövs bättre it-verktyg och ett mer aktivt arbete med att hitta stöldgods.

Brås bedömning och rekommendationer

Utifrån rapportens slutsatser lämnar Brå följande rekommendationer till Polismyndigheten:

- Polisen kan renodla sitt arbete utifrån olika typer av gärningspersoner. Professionella gärningspersoner bör bli föremål för brottsamordning, så att seriebrottslighet upptäcks och stoppas. De amatörmässiga gärningspersonerna kan hanteras lokalt.
- Brå bedömer att polisen kan genomföra vittnesförhör oftare. Ett metodstöd som beskriver vittneshantering, och även resten av arbetsprocessen vid inbrott, skulle kunna förbättra polisens arbete och göra det mer enhetligt över landet.
- Polisen kan arbeta mer aktivt med att spana efter stöldgods. Myndigheten skulle kunna utreda om det går att söka efter gods på sajter på internet på ett automatiserat sätt.
- Polisen behöver effektivare it-verktyg på flera områden som berör bostadsinbrott. Nationella system för att analysera sko- och verktygsspår bör komma på plats och polisen behöver använda it-verktyg för att analysera modus.
- I dag saknas en fungerande organisation för brottsamordning av bostadsinbrott i flera polisregioner. Det behöver säkerställas att sådan brottsamordning finns på regional nivå i hela landet.
- När bostadsinbrotten inte samordnas nyttjas inte potentialen med de noggranna tekniska undersökningarna som görs idag. Polisregionerna behöver se över hur lokus respektive brottsamordningen är dimensionerade i förhållande till varandra.
- Polisregion Stockholm har sämst resultat för uppkläring och utredningsåtgärder om man jämför de olika polisregionerna. Det är tydligt att polisregionen behöver förbättra sitt arbete med både utredning och brottsamordning av bostadsinbrott.

1. Inledning

Att få inbrott i sin bostad kan upplevas som ett angrepp på den privata sfären och som en kränkning av integriteten. Ett bostadsinbrott kan få ekonomiska konsekvenser, skapa oro och göra att hemmet inte längre känns tryggt. Bakom varje anmälan finns ofta flera brottsoffer.

De senaste åren har antalet anmälda bostadsinbrott minskat kraftigt, från drygt 20 000 brott 2017 till drygt 10 000 år 2023. Samtidigt klaras endast en liten del av alla bostadsinbrott upp. År 2023 låg personuppleringen¹ på fyra procent och många polisanmälningar skrivs av direkt. Kunskapen om bostadsinbrott i Sverige – vad som karaktäriserar brotten, varför de minskar och hur polisen hanterar brotten – är också begränsad. Brå initierade därför en studie om bostadsinbrott. I den här rapporten redovisas studiens resultat och förhoppningen är att rapporten ska kunna användas som ett kunskapsunderlag om bostadsinbrott. Målgrupperna är framför allt rättsväsendet, men även regeringen, kommunerna och allmänheten.

Inledningen till rapporten ger en översiktlig introduktion till bostadsinbrott som brottstyp samt en beskrivning av hur studien genomförts. Därefter följer fyra kapitel där resultaten diskuteras tillsammans med tidigare forskning. I rapportens avslutande kapitel görs en samlad analys.

Inbrottsstöld är nu ett eget brott

Bostadsinbrott innebär att någon bryter sig in i en bostad i syfte att stjäla något (Brå 2023). Brottet omfattades tidigare av brottsbalkens straffbestämmelse om stöld, men sedan 2021 omfattas bostadsinbrott i stället av en särskild bestämmelse om inbrottsstöld.² När den särskilda bestämmelsen infördes skärptes även straffskalan. Nu gäller att om någon har begått en stöld efter intrång i bostad eller annat liknande boende, döms

¹ Uppgifterna kommer från den officiella kriminalstatistiken där måttet personuppläring baseras på uppgifter om beslut fattats om åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse, i procent av alla handlagda brott under samma period.

² Tidigare gällde enligt 8 kap. 4 § brottsbalken att det vid bedömningen av om ett stöldbrott var grovt skulle beaktas om tillgreppet hade skett efter intrång i bostad eller annat liknande boende.

den som begått stölden för inbrottsstöld till fängelse i lägst ett och högst sex år.³

Med bostad eller liknande boende avses enligt lagen permanenta bostäder, fritidshus och andra tillfälliga boenden som har karaktären av hem och där inbrottet är en kränkning av den boendes fredade sfär (Ds 2019:1). Inbrott mot vinds- och källarförråd eller andra typer av lokaler som inte är boenden omfattas inte av bestämmelsen.⁴

I den här rapporten studeras inbrottsstöld i villor, radhus och lägenheter specifikt – inbrott mot fritidshus och andra tillfälliga boenden ingår inte. Villor och radhus ingår i samma brottskod, och fortsättningsvis benämns inbrott i både villor och radhus samlat som villainbrott.

Bostadsinbrott är ett mängdbrott

Bostadsinbrott är ett så kallat mängdbrott, det vill säga vanligt förekommande och av relativt enkel karaktär. Vid mängdbrott leds förundersökningarna av polisen och utredningen sker i regel på lokalpolisområdesnivå (23 kap. 3 § Rättegångsbalken (1942:740), ÅFS 2005:9).

Mängdbrottshandlingen ska utgöra stommen i polisens arbete, men enligt en rapport från Riksrevisionen är mängdbrotten i dag alltför nedprioriterade i relation till de grövre brotten (Riksrevisionen 2023). Det gör att den lokala nivån får sämre förutsättningar att kunna hantera mängdbrotten på ett effektivt sätt. Även en rapport från Brå visar att mängdbrotten i dag prioriteras ner i relation till de grova brotten och att det verkar få en negativ effekt på utredningsresultaten för mängdbrotten (Brå 2024d).

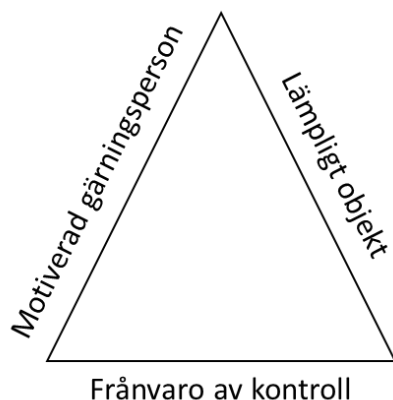
Tre förutsättningar för inbrott

Inom både forskning och praktik används ofta den så kallade brotstriangeln för att förstå och förklara brott (Polismyndigheten 2022, Brå 2018b). Brotstriangeln bygger på rutinaktivitetsteorin om att tre

³ Enligt 8 kap. 4 a § första stycket brottsbalken. Är gärningen som avses i det första stycket mindre allvarlig sett till integritetskränkningen eller omständigheterna i övrigt, döms inte för inbrottsstöld utan för annat brott som gärningen innefattar, till exempel stöld.

⁴ De regleras i första hand av 8 kap. 1 § brottsbalken och rubriceras som stöld.

förutsättningar behöver finnas för att ett brott ska kunna ske: ett lämpligt objekt, en motiverad förövare, samt frånvaro av kontroll (Cohen & Felson 1979).

Samtidigt finns ett beroende mellan de tre delarna. Om ett objekt är lämpligt är exempelvis beroende av gärningspersonens bedömning av värdet i förhållande till ansträngningen och risken att åka fast.

Ett exempel kan tas från en intervjustudie med 50 gärningspersoner dömda för bostadsinbrott (Nee och Meenaghan 2006). Gärningspersonerna var motiverade och styrdes av möjligheten att lyckas. De sökte på ett medvetet sätt efter lämpliga objekt med hög brottsvinst. Det kunde de hitta i "bra" områden med hög standard på bostäderna, menade de. De försökte också arbeta utan att synas – frånvaron av kontroll var en viktig faktor.

Brottstriangeln används i rapporten för att bättre kunna förstå och resonera runt studiens resultat.

Syfte och frågeställningar

Studiens syfte är att ge en samlad bild av de anmälda bostadsinbrottens utveckling över tid, brottens karaktär samt polisens hantering av dem.

För att uppfylla syftet har vi utgått från följande frågeställningar:

- Hur har de anmälda bostadsinbrotten utvecklats över tid?
- Vilka faktorer kan förklara utvecklingen?

- Vad karaktäriserar de anmälda bostadsinbrotten?
- Vilka är gärningspersonerna vid bostadsinbrott?
- Hur hanteras de anmälda bostadsinbrotten inom polisens utredningsverksamhet?
- Vilka framgångsfaktorer finns och hur kan hanteringen förbättras?

Studiens avgränsningar

I analyser av bostadsinbrottens utveckling över tid ligger fokus på övergripande händelser och förändringar. Enskilda fenomen och insatser, som användning av larm och annan ny teknik, har inte kunnat studeras närmare. Frågeställningarna om polisens hantering fokuserar på den brottsutredande verksamheten, inte på det brottsförebyggande arbetet.

Metod och material

Studien bygger på flera olika material, både kvalitativa och kvantitativa. De huvudsakliga kvantitativa underlagen beskrivs i tabell 1.

Tabell 1. De huvudsakliga kvantitativa material som används i Brås studie om bostadsinbrott.

	Innehåll	Källa	Urval	År	Användning i rapporten
Anmälningsstatistik	Brås officiella kriminalstatistik över anmälda brott.	Brå	Totalurval.	1997 – 2023	Beskriver brottslighetens utveckling över tid.
Statistik över handlagda brott	Brås officiella kriminalstatistik över handlagda brott	Brå	Totalurval.	2014 – 2023	Beskriver personuppläring och andel direktavskrivna bostadsinbrott.

Register- data 1	Registeruppgifter från polisens ärendesystem Durtvå. Samtliga ärenden med fullbordade bostadsinbrott som avslutats mellan juli 2018 och juni 2023 är inkluderade. Direktavskrivna ärenden ingår.	Poli- sen	Totalurval. N= 47 177	Juli 2018 – juni 2023	Underlag om bland annat viktiga faktorer i polisens arbete.
Register- data 2 (misstänkta)	Registeruppgifter om misstänkta gärningspersoner. Har tagits fram utifrån Registerdata 1 och består av samtliga brottsmisstankar där det finns en misstänkt gärningsperson.	Poli- sen	Totalurval. N=7 368	Juli 2018 – juni 2023	Underlag för att beskriva gärningspersonerna vid bostadsinbrott.
Förunder- sökningar 1	Ursprungligen ett slumpmässigt urval om 400 ärenden från Registerdata 1. 390 ärenden inkom till Brå från polisen. I rapporten används oftast 279 av de 390 ärendena. Detta efter att Brå rensat bort ärenden som felrubricerats eller inte bedömdes vara brott. Direktavskrivna ärenden ingår.	Poli- sen	Slump- mässigt. n=279	Juli 2022 – juni 2023	För beskrivningar av bostadsinbrottens karaktär och av hur polisen hanterar bostadsinbrott.
Förunder- sökningar 2	Underlag med ärenden som redovisats till åklagare. I samtliga ärenden finns en misstänkt gärningsperson. Materialet består dels av de ärenden i Förundersökningar 1 som redovisats till åklagare (n=16), dels av ett slumpmässigt extraurval från Registerdata 1 av ärenden redovisade till åklagare (n=84).	Poli- sen	Inte slump- mässigt. n=100	Juli 2022 – juni 2023	För att beskriva gärningspersonerna vid bostadsinbrott och viktiga faktorer i polisens arbete.

Registerdata 1 och 2 har inte rensats från ärenden med fel brottsrubricering och ärenden som troligen inte är brott. Motsvarande problem finns i källorna från Brås officiella Kriminalstatistik. Förundersökningarna har dock kunnat rensas på uppenbara felregistreringar, vilket gör att materialen inte är helt jämförbara. Se vidare sidan 70 i bilaga 1.

Brå har gått igenom förundersökningarna och på ett systematiskt sätt kodat in olika uppgifter utifrån ett kodschema. Exempel på variabler som kodats är hur inbrottet gått till, vilket gods som stulits, hur många utredningsåtgärder som gjorts och vilka spår som säkrats. Förundersökningsmaterialen bygger på relativt små urval, vilket medför en viss osäkerhet kring precisionen i resultaten.

Vidare har Brå genomfört ett antal intervjuer med polisanställda. Både personer som arbetar operativt med bostadsinbrott, och personer med mer strategiska roller har intervjuats. Totalt har 8 personer deltagit i fokusgruppsintervjuer och två i enskilda intervjuer. Brå har även genomfört en deltagande observation med lokala brottsplatsundersökare (lokus). Inom ramen för den gjordes tre intervjuer.

En mer detaljerad beskrivning av material och tillvägagångssätt finns i bilaga 1 Metod.

2. Bostadsinbrottens utveckling

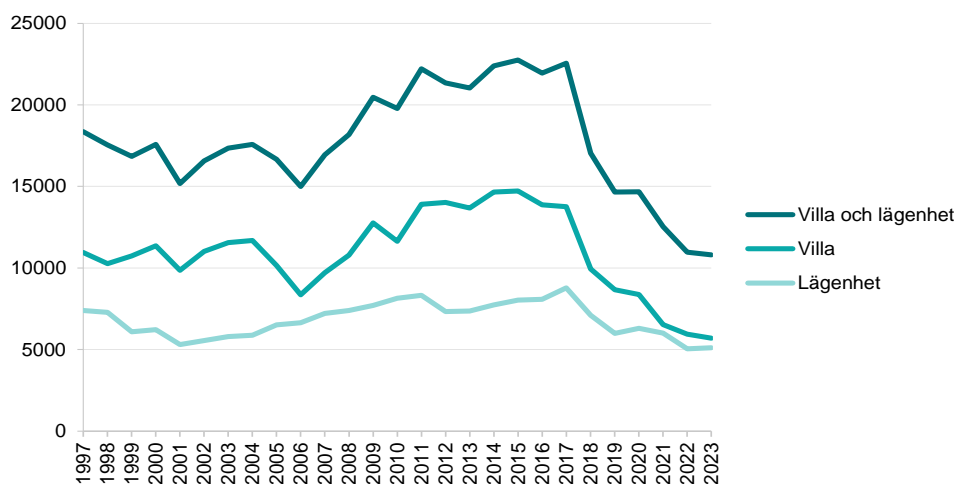
I det här kapitlet undersöks hur bostadsinbrotten har utvecklats över tid, och vad som kan förklara upp- och nedgångar i brottsligheten. Kapitlet bygger främst på anmälningsstatistik, tidigare forskning och intervjuer.

Anmälningsstatistik för bostadsinbrott

Anmälningsstatistiken visar generellt inte exakt hur många brott som skett. Det beror på att alla brott som äger rum inte anmäls. Det förekommer också att händelser som anmäls inte är brott eller att anmälda brott registrerats som fel brottstyp. För just bostadsinbrott är anmälningsbenägenheten hög, bland annat eftersom det krävs en polisanmälan för att få ersättning på försäkringen. Det innebär att anmälningsstatistiken fungerar bra som underlag för att analysera mängden brott över tid.

Figur 1 visar att antalet anmälda bostadsinbrott låg på relativt låga nivåer mellan 1997 och 2006, med vissa svängningar. Därefter började antalet anmälda bostadsinbrott öka kraftigt, framför allt villainbrotten. De ökade med 76 procent mellan 2006 och 2015. Ökningen för lägenhetsinbrotten inleddes tidigare, och var inte lika stor.

Figur 1. Antal anmälda bostadsinbrott⁵ i Sverige 1997–2023.

Källa: Brå

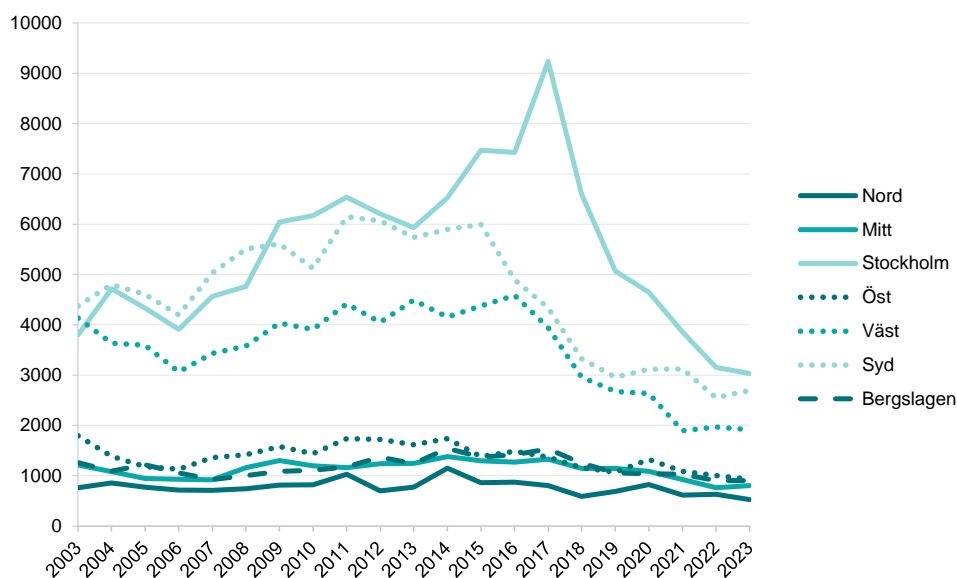
Efter 2017 följde en kraftig minskning av antalet bostadsinbrott, som 2023 hade sjunkit till rekordlåga nivåer. Framför allt minskade villainbrotten – från nära 14 000 år 2017 till 5 700 år 2023.

Utvecklingen ser olika ut i polisregionerna

Av figur 2 framgår att nivåerna för antalet anmälda bostadsinbrott varierar mellan polisregionerna. Flest antal brott anmäls i storstadsregionerna Stockholm, Väst och Syd. Utvecklingen i de regionerna varierar dock. I polisregion Syd minskar de anmälda inbrotten redan 2015–2016 medan de i Stockholm börjar minska först 2018.

⁵ Från och med 1997 går statistiken att bryta ner på om inbrottet har skett i villa eller lägenhet. I siffrorna ingår både fullbordade brott och försöksbrott. Dessa särskiljs i statistiken från 2001, men i figur 1 har fullbordade brott och försöksbrott räknats samman från 2001.

Figur 2. Antal anmälda fullbordade bostadsinbrott per polisregion 2003–2023.

Källa: Brå

Statistiken spretar internationellt under 00- och 10-talen

Fram till 2000-talet överensstämmer utvecklingen i Sverige med utvecklingen internationellt. På 1990-talet minskade bostadsinbrotten i Västvärlden i stort – och tillgreppsbrottsligheten överlag.⁶ I början av 2000-talet börjar sedan utvecklingen spreta. I USA fortsätter bostadsinbrotten att minska (Farrell m.fl.2021), medan utvecklingen i Europa varierar ganska mycket mellan länderna under 00- och 10-talen (Europaportalen 2022, ONS 2024). Exempelvis liknar Tysklands utveckling Sveriges under 10-talet, med ett ökat antal bostadsinbrott, medan antalet anmälda bostadsinbrott i stället minskar i länder som Danmark och Nederländerna. Variationen i Västvärlden gör det meningsfullt att undersöka utvecklingen på nationell nivå.

⁶ En vanlig förklaring till minskningen i brottslighet är inom kriminologin den så kallade säkerhetshypotesen, som kortfattat innebär att förbättrad säkerhet i hemmen, i bilar med mera, förklarar den generella nedgången (Farrell m.fl. 2014, Quinn och Clare 2021, Tseloni m.fl 2010).

Möjliga förklaringar till utvecklingen av inbrotten

Det här avsnittet undersöker möjliga förklaringar till att bostadsinbrotten ökar i Sverige omkring år 2006. Också minskningen som inleds 2017 undersöks.

Internationella brottsnätverk kan ha påverkat svängningarna

Polisen har de senaste åren gett ut så kallade erfarenhetsberättelser om internationella brottsnätverk (IBN). Enligt Polismyndigheten ligger sådana nätverk bakom en stor del av bostadsinbrotten i Sverige (2016, 2019, 2022b). IBN går ofta att härleda till Östeuropa, bland annat Litauen och Rumänien. Förutom bostadsinbrott begår brottsnätverken bland annat stölder av jordbruksteknik, båtmotorer och byggmaterial. Deras brottslighet brukar vara välplanerad och sofistikerad – utförarna reser med olika identiteter, byter registreringskyltar och döljer sina spår väl.

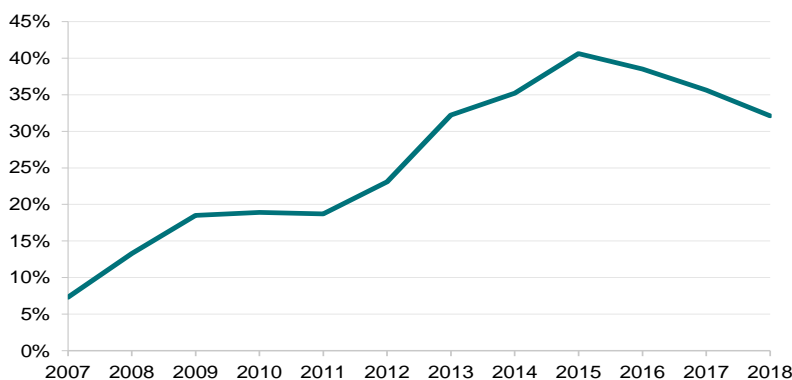
År 2007 gick nio länder från främst Östeuropa med i Schengensamarbetet.⁷ Samma år gick Rumänien och Bulgarien med i EU. Det medförde att medborgare från länder med sämre ekonomisk standard kunde röra sig friare i västra Europa.

Något år senare inleddes också finanskrisen. Den ledde till ökad arbetslöshet i Östeuropa och ett högre pris på guld – och därmed stulna smycken (Rizk och Bettaieb 2015). Ungefär samtidigt skedde också en ökning av antalet internationella brottsnätverk, enligt polis i flera västeuropeiska länder (Kruize och Sorensen 2017). En ”professionalisering” av bostadsinbrotten inleddes – IBN använde avancerade metoder och stal värdefulla föremål, ofta i villor.

Att IBN kan kopplas samman med ökningen av bostadsinbrott runt 2007 får stöd i en rapport från Brå (2021b) Andelen ärenden med misstänkta gärningspersoner utan svenskt personnummer ökar noterbart mellan 2007 och 2015 (se figur 3).

⁷ De nio länderna var Estland, Lettland, Litauen, Malta, Polen, Slovakien, Tjeckien, Slovenien och Ungern.

Figur 3. Andel av samtliga misstankar för bostadsinbrott 2007-2018 där den misstänkta personen inte var folkbokförd i Sverige.

Källa: Brå 2021b

Även nedgången 2017 kan förklaras utifrån brottsnätverken

Även nedgången i bostadsinbrotten som inleds 2017 kan kopplas till IBN. År 2016 börjar antalet bostadsbrott i polisregion Syd att minska, vilket kan hänga samman med skärpta gränskontroller mellan Sverige och Danmark efter flyktingkrisen 2015. Samtidigt ökar inbrotten i Stockholm. Omkring år 2018 skärps dock gränsskyddet på olika sätt⁸ i både Stockholm och övriga landet – och vid den tiden börjar bostadsinbrotten att minska också i Stockholm. Här antas alltså att IBN ändrar sitt brottsmönster på grund av ökad kontroll först i polisregion Syd och sedan i Stockholm. Registerdata 2 visar också att andelen ärenden med misstänkta gärningspersoner utan svenskt personnummer minskar mellan 2018 och 2023 (se figur 16 i bilaga 2).

Ungdomar inte drivande i utvecklingen

Även andra grupper än internationella brottsnätverk kan ha påverkat utvecklingen av bostadsinbrotten. Två grupper som ibland relateras till bostadsinbrott är ungdomar och missbrukare. Andelen ungdomar bland de misstänkta gärningspersonerna minskade dock mellan 2009 och 2021⁹ och

⁸Sverige tog flera krafttag för att bekämpa IBN och stärka sitt gränsskydd. Regeringen gav i februari 2018 Polismyndigheten i uppdrag att öka förmågan att bekämpa organiserad tillgreppsbrottslighet som begås av internationella brottsnätverk, samt att utveckla sin samverkan med Tullmyndigheten och Kustbevakningen (Polismyndigheten 2020, Justitiedepartementet 2018). Under 2018 antog Polisen, Kustbevakningen, Tullen, Migrationsverket, Sjöfartsverket och Säpo också en samlad strategi för gränsskyddet. En del av detta var en respons på kritik från EU-kommissionen riktad mot Sveriges yttre gränskontroller 2017 (Europaportalen 2020).

⁹ Källa: Brås anmälningsstatistik.

det är därför inte troligt att den gruppen orsakat uppgången 2007. Inte heller den kraftiga minskningen från 2017 kan relateras till ungdomar, eftersom minskningen av antalet misstänkta ungdomar var relativt liten under 2017–2022. Brå har i den här studien inte haft möjlighet att undersöka gruppen missbrukare.

Pandemin innebar en ökad kontroll

Flera poliser som Brå har intervjuat lyfter fram pandemin som en orsak till att bostadsinbrotten minskat. De menar att den ökade kontrollen när fler jobbade hemifrån gjorde det svårare att begå inbrott. Därför gick vissa gärningspersoner över till annan brottslighet. Den största minskningen i antalet anmälda brott skedde dock ett par år innan pandemin, och sedan kom ytterligare en nedgång när pandemin inleddes. Samtidigt visar Nationella trygghetsundersökningen (NTU) tydligt att utsattheten för bostadsinbrott minskade i samband med pandemin. Sammantaget bedömer Brå att pandemin inte orsakade den inledande minskningen av bostadsinbrott, men att den kan ha påverkat hur stark nedgången blev (se även Frith m.fl. 2022).

Färre lämpliga objekt kan vara en orsak till nedgången

En annan orsak till minskningen av bostadsinbrott kan vara färre lämpliga objekt att stjäla i bostäder. Brå har analyserat uppgifter från Svensk försäkring om hur stora belopp som ersätts vid stöld.¹⁰ Beloppen per skada ökade 2007 och var som högst 2011–2014. Beloppen sjönk kraftigt 2016, och har därefter varierat, men inte kommit upp till samma nivåer som 2011–2014.

I en intervju berättar en polisanställd att han och kollegorna omkring 2015 spådde att bostadsinbrotten snart skulle gå ner:

Det var ju spekulationer, men vi såg att priserna på till exempel hemelektronik gick ner väldigt mycket. Förut kunde det kosta en månadslön att köpa en bra tv, men nu kan alla köpa en. Det finns inte heller lika mycket matsilver och värdefulla smycken hemma hos folk. Och allt möjligt finns tillgängligt till ett billigt pris på Blocket.

Gärningspersonerna kan ha ändrat brottsinriktning

Att bostadsinbrotten minskar betyder inte nödvändigtvis att färre personer begår egendomsbrott. Flera av Brås intervjupersoner menar att det snarare

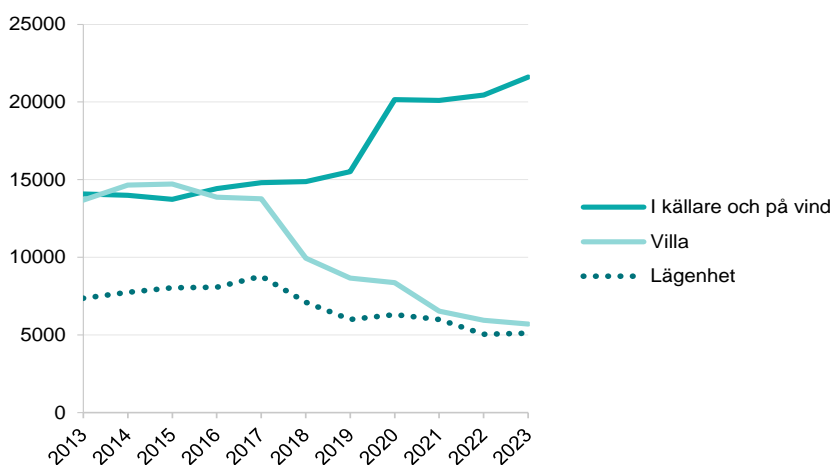
¹⁰ Uppgifterna avser alla typer av stöld, förutom cykelstöld och båtstöld.

rör sig om förflyttningar till andra former av brottslighet. Exempelvis menar polisen att internationella brottsnätverk i viss mån gått över från bostadsinbrott till stölder av bildelar och byggmaterial (Polismyndigheten 2019, Polismyndigheten 2022b).

Enligt intervjuer kan en förflyttning också ha skett från bostadsinbrott till olika typer av bedrägerier och stölder som inte är inbrott. Det gäller då situationer där gärningspersoner utger sig för att vara exempelvis hemtjänstpersonal, hantverkare eller poliser, och stjälar eller lurar till sig värdesaker eller uppgifter som möjliggör ekonomiska transaktioner (se vidare Brå 2023).¹¹

Ytterligare en möjlig förflyttning är till inbrott i källare och på vindar (förråd). Den typen av brottslighet ökade 2018, strax efter att bostadsinbrotten började minska (se figur 4).

Figur 4. Antal anmälda inbrott 2013–2023 uppdelat på inbrott i källare och vind, inbrott i villa och inbrott i lägenhet.¹²

Källa: Brå

Särskilt tydlig var ökningen under första pandemiåret 2020, vilket väcker frågan om hemarbetandet kan ha gjort att gärningspersonerna valde att göra inbrott i förråd i stället för bostäder.

¹¹ I anmälningsstatistiken går det inte helt att särskilja den här typen av brott från övriga stölder och bedrägerier. Det är därför inte möjligt att följa eventuella förflyttningar statistiskt.

¹² I den här figuren ingår även försöksbrott, det gäller samtliga brottstyper.

Övriga faktorer som kan ha bidragit

Ibland används den så kallade smittoeffekten som förklaring till att brottslighet ökar eller minskar (Brå 2011, Brå 2021a). När en viss typ av brott väl börjar minska, blir det färre personer som kan inspirera andra och lära dem begå brottet – på så sätt fortsätter minskningen. Detta kan ha skett när bostadsinbrotten minskade.

En annan faktor är polisens arbete. Enligt en intervjuperson med insyn i den strategiska verksamheten stärkte polisen sitt arbete mot bostadsinbrott under 2010-talet. Bland annat ökade brottsamordningen och riktade insatser mot internationella brottsnätverk. Man byggde också ut organisationen med lokus, att särskilda lokala brottsplatsundersökare gör de tekniska undersökningarna vid bostadsinbrott.

Under 2010-talet arbetade polisen också med grannsamverkan, som enligt flera utvärderingar ger effekt mot bostadsinbrott (Brå 2008, Lindström 2019, EUCPN 2021). Även teknikutvecklingen – med bland annat bättre skalskydd runt bostäder – kan ha haft en brottsförebyggande effekt.

Sammanfattande analys av utvecklingen över tid

Brås genomgång av bostadsinbrottens utveckling är endast översiktlig – de möjliga förklaringarna är varken ingående eller uttömmande. Utifrån genomgången material finns dock stöd för att internationella brottsnätverk kan ha drivit utvecklingen. Ökningen av bostadsinbrott i mitten av 00-talet kan kopplas till kombinationen av öppnade gränser mot Öst, finanskrisen, ökade priser på guld med mera.

Minskningen från 2017 och framåt kan förklaras av ökad kontroll i kombination med färre lämpliga objekt att stjäla. Den ökade kontrollen tillkom vid hemarbetandet under pandemin, samt med fler gränskontroller. Samtidigt minskade sannolikt antalet värdefulla ting att stjäla i villor och lägenheter. Det sammantaget kan ha fungerat avskräckande på internationella brottsnätverk, och även på andra gärningspersoner.

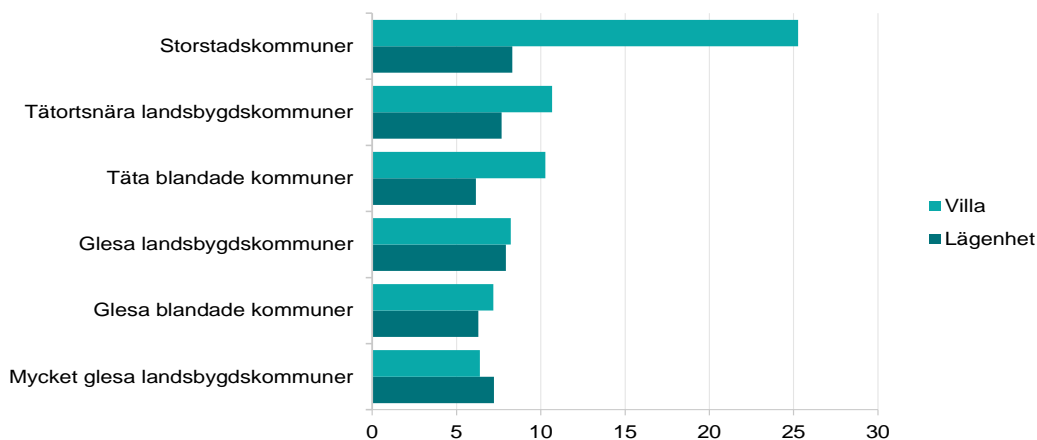
3. Brottslighetens karaktär

I det här kapitlet undersöker Brå de polisanmälda bostadsinbrotten karaktär. Var, när och hur sker bostadsinbrotten? Kapitlet baseras främst på anmälningsstatistiken och urvalet Förundersökningar 1.

Flest bostadsinbrott sker i storstadsområdena

Som framgick i kapitel 2 har antalet bostadsinbrott minskat de senaste åren. Under 2023 anmäldes 5 700 villainbrott i Sverige. Om varje inbrott hade skett i en unik bostad hade det motsvarat 0,3 procent av antalet småhus i landet¹³. Samma år anmäldes 5 109 lägenhetsinbrott, motsvarande 0,2 procent av lägenheterna med samma sätt att räkna¹⁴.

Figur 5. Antal bostadsinbrott 2019–2023 per 1 000 lägenheter respektive villor.¹⁵ Redovisat utifrån kommuntyp och uppdelat på lägenhetsinbrott (N=19 193) och villainbrott (N=25 786).

Källor: Brå och SCB

Sett till de senaste fem åren har risken att drabbas av villainbrott varit störst i storstadskommuner, se figur 5. Minst risk löper de som bor i

¹³ Andelen baseras på antalet småhus i landet enligt SCB:s statistik för 2019–2023. Se bilaga 1 för mer information om statistiken från SCB.

¹⁴ Andelen är baserad på antalet bostadslägenheter i flerbostadshus enligt SCB:s statistik för 2019–2023. Se bilaga 1 för mer information om statistiken från SCB.

¹⁵ Uppgifterna bygger på antalet lägenheter i flerbostadshus och småhus enligt SCB:s statistik från 2019–2023. Antalet per 1 000 bostäder är beräknat på summan av antalet bostadsinbrott under perioden 2019–2023 och antalet bostäder i genomsnitt per år under perioden 2019–2023.

glesbefolkade kommuner. Lägenhetsinbrotten är relativt jämnt fördelade över olika kommuntyper.

Som framgår av tabell 2 sker många villainbrott i Stockholms län – nio av de tio mest drabbade kommunerna ligger där. När det gäller lägenhetsinbrott är det i stället mindre kommuner som drabbas värst.

Tabell 2. Kommuner med flest inbrott per 1000 bostäder, samt antal inbrott i dessa kommuner 2019-2023. Uppdelat på villainbrott och lägenhetsinbrott.

Villor			Lägenheter		
	Antal inbrott per 1 000 villor	Totalt antal inbrott		Antal inbrott per 1 000 lägenheter	Totalt antal inbrott
Danderyd	38	262	Arjeplog	82 ¹⁶	30
Stockholm	36	1 657	Storfors	27	11
Sollentuna	36	471	Svenljunga	26	21
Bjuv	36	163	Filipstad	21	46
Järfälla	35	394	Bjuv	21	37
Solna	33	23	Munkedal	19	23
Södertälje	33	427	Forshaga	18	24
Salem	32	120	Vingåker	18	25
Sundbyberg	31	43	Tranemo	18	19
Lidingö	28	207	Ronneby	17	82

Källor: Brå och SCB

I en Brå-rapport om områdesskillnader framgår att bostadsinbrott generellt är vanligare i storstadsområden (2024c). De är också något vanligare i områden med större social utsatthet, vilket i rapporten förklaras med att den kollektiva förmågan är lägre i sådana områden.¹⁷

Färre inbrott sker på våren

Antalet anmälda bostadsinbrott varierar något över olika delar av året. Det finns dock inget tydligt återkommande mönster de senaste åren för vilka

¹⁶ Enligt en artikel i Dagens Nyheter blir statistiken om Arjeplog missvisande, eftersom en enskild person i Arjeplog anmält ett stort antal bostadsinbrott som polisen aldrig utredde (Isberg 2023). Polisen bedömde att dessa inbrott aldrig ägt rum.

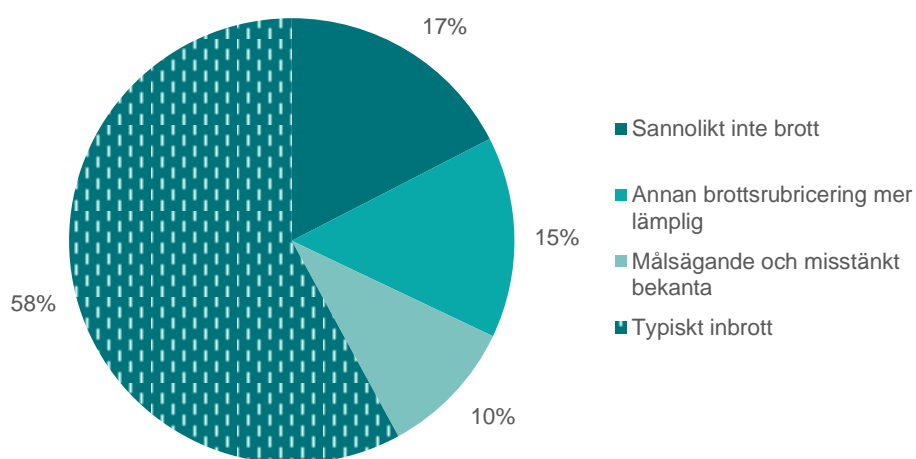
¹⁷ Till skillnad från i figur 5 och tabell 2 i den här rapporten görs i Brås rapport från 2024 ingen åtskillnad mellan villainbrott och lägenhetsinbrott. I den rapportens statistik ingår även försöksbrott.

månader som *flest* antal inbrott anmäls. Däremot återkommer april som månaden med *minst* antal anmälda inbrott. Generellt anmäls färre bostadsinbrott på våren jämfört med övriga årstider. Tidigare under 2000-talet fanns det också påtagliga säsongsmönster med tydligare toppar under oktober, november och december. Även då var antalet anmälda bostadsinbrott lägst under vårmånaderna.

Allt är inte bostadsinbrott

Brås genomgång av samtliga förundersökningar visar att många av de anmälda brotten rör händelser som inte brukar associeras med bostadsinbrott.¹⁸

Figur 6. Typologi över anmälda bostadsinbrott (n=390¹⁹)

Källa: Förundersökningarna

I 17 procent av förundersökningarna har det med stor sannolikhet inte begåtts något brott alls. I den kategorin ingår bland annat ärenden som på ett uppenbart sätt är resultat av vanföreställningar, eller händelser som senare visat sig ha en naturlig förklaring.

¹⁸ Här utgår Brå från de 390 förundersökningar som inkom från Polismyndigheten. Se sidan 14 och bilaga 1 för en mer detaljerad beskrivning av förundersökningsmaterialet.

¹⁹ Här utgår Brå från de 390 förundersökningar som inkom från Polismyndigheten. Se sidan 14 och bilaga 1 för en mer detaljerad beskrivning av förundersökningsmaterialet.

I kategorin ”Annan brottsrubricering mer lämplig” (15 %), har Brå bedömt att fullbordat inbrott inte varit den bästa rubriceringen. Exempelvis finns ärenden där personen lurat sig in i bostaden och tillvägagångssättet mer liknar bedrägeri, stöld eller hemfridsbrott. Det har också handlat om inbrott i ett förråd eller annat utrymme som inte varit en bostad.

I andra fall känner brottsoffer och gärningsperson varandra (10 %). De ärendena handlar ofta om familjefejder eller konflikter mellan före detta partners. Inte sällan finns indikationer på missbruk eller psykisk ohälsa.

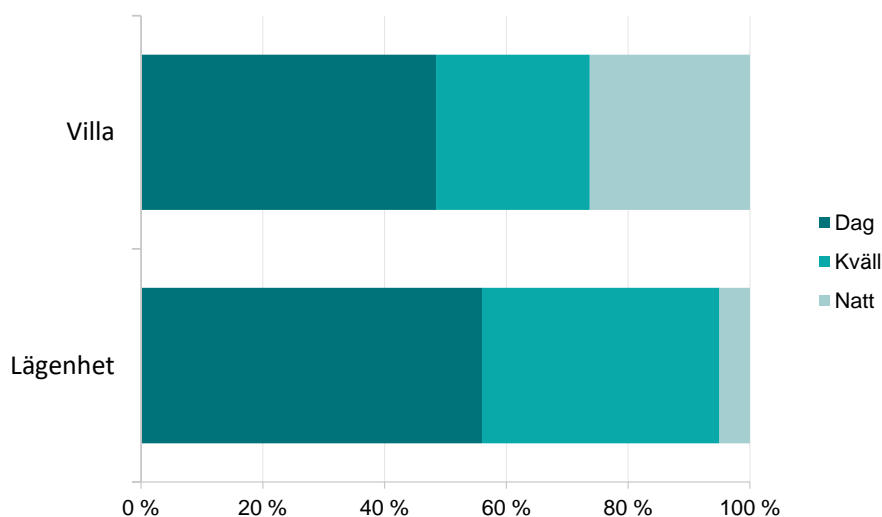
Återstående 58 procent skulle kunna kallas för typiska inbrott. De har gemensamt att en okänd gärningsperson gjort intrång i en bostad och tillgripit något av värde.

När Brå i fortsättningen hänvisar till förundersökningarna har vi uteslutit de ärenden som troligen inte innehåller brott eller är felrubricerade. De 279 ärenden som återstår – och som rapporten bygger på – innehåller de typiska inbrotten, samt fallen där de inblandade känner varandra. Detta material motsvarar alltså det som i tabell 1 har benämningen Förundersökningar 1.

Bostadsinbrotten begås oftast dagtid

Genomgången av förundersökningarna visar att hälften av bostadsinbrotten begås dagtid (se figur 7). Det gäller både för villor och lägenheter. Det näst vanligaste för lägenheter är att inbrottet sker på kvällen (39 %), medan det för villor är ungefär lika vanligt att det sker på kvällen eller på natten. Det finns dock ett bortfall på 44 procent, där tidpunkten för inbrottet är okänd, vilket gör att resultaten ska tolkas med försiktighet.

Figur 7. Fördelning av vilken tid på dygnet bostadsinbrottet skedde, uppdelat på lägenheter (n=95) och villor (n=62).

Källa: Förundersökningar 1

Relativt ovanligt att brottsoffret är hemma

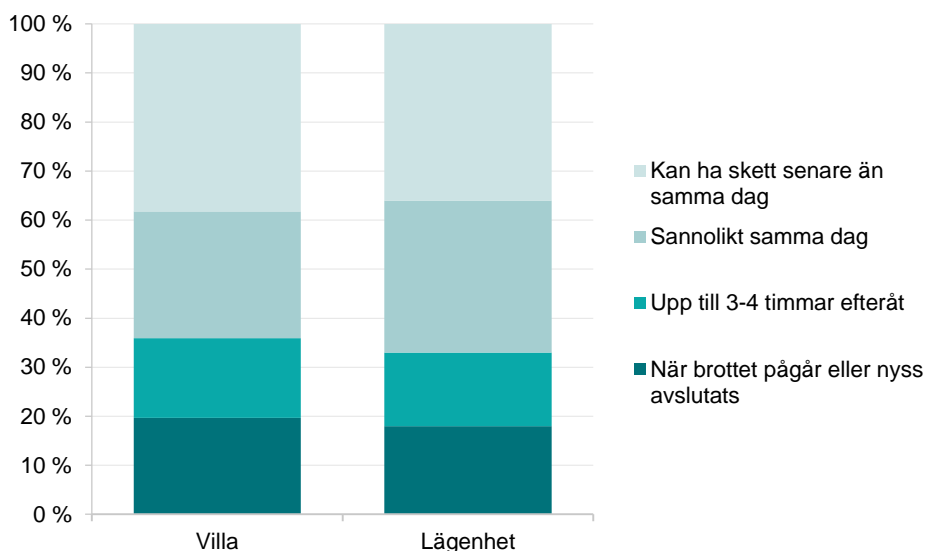
I 17 procent av lägenhetsinbrotten och 13 procent av villainbrotten var någon hemma vid brottstillfället. I några enstaka fall skedde då en konfrontation med våld, men det vanliga är att våld inte används.

I de ärenden där de boende var hemma har inbrotten inte sällan begåtts av missbrukare – ibland är även brottsoffret missbrukare. Andra fall när de boende varit hemma gränsar till bedrägerier, där personer lurat sig in hos de boende. I ytterligare fall har de boende legat och sovit under inbrottet.

Det tar ibland lång tid innan inbrottet upptäcks

Gärningspersonerna riktar alltså ofta in sig på tomma bostäder. Ofta dröjer det innan inbrottet upptäcks – drygt ett av tre bostadsinbrott upptäcks dagen efter gärningen eller senare (se figur 8).

Figur 8. Tid mellan förmodad brottstidpunkt och brottsupptäckt, uppdelat på lägenhetsinbrott (n=178) och villainbrott (n=100).

Källa: Förundersökningar 1

Det som stjäls är ofta litet och värdefullt

Brå har inte dokumenterat vilka föremål som stulits i ärendena, men har gjort en bedömning av det samlade värdet. I drygt 60 procent av ärendena bedöms värdet vara 10 000 kronor eller högre. I 40 procent av fallen är värdet lägre än så.²⁰ Den övergripande bilden är att det oftast är smycken och kontanter som stjäls.

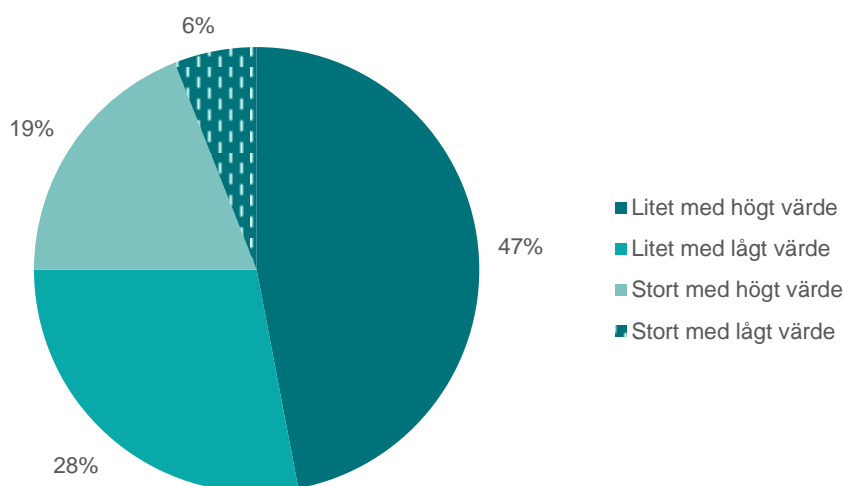
Brå har också gjort en indelning utifrån storleken på stöldgodset. Nästan två tredjedelar av godset bedömdes då ha fått plats i en väska eller en ficka.²¹ I 15 procent av fallen var godset så stort att det skulle behövts ett släp för att frakta det. I 8 procent uppgavs inget ha stulits alls.

Om man slår ihop storlek och värde framträder en bild av att det som stjäls ofta är litet och har ett högt värde (se figur 9).

²⁰ Andelarna baseras på de fall där det gick att göra en bedömning (n=207). I 72 ärenden, vilket motsvarar 26 procent, gick det inte att bedöma värdet på det som stals. Bilden är likartad för villor och lägenheter.

²¹ Andelarna baseras på de fall där det gick att göra en bedömning (n=216). I 63 ärenden, vilket motsvarar 23 procent, gick det inte att bedöma storleken på det som stals.

Figur 9. Andel ärenden av olika storlek och värde, av de ärenden där något stulits och där det gått att bedöma storlek och värde (n=188).

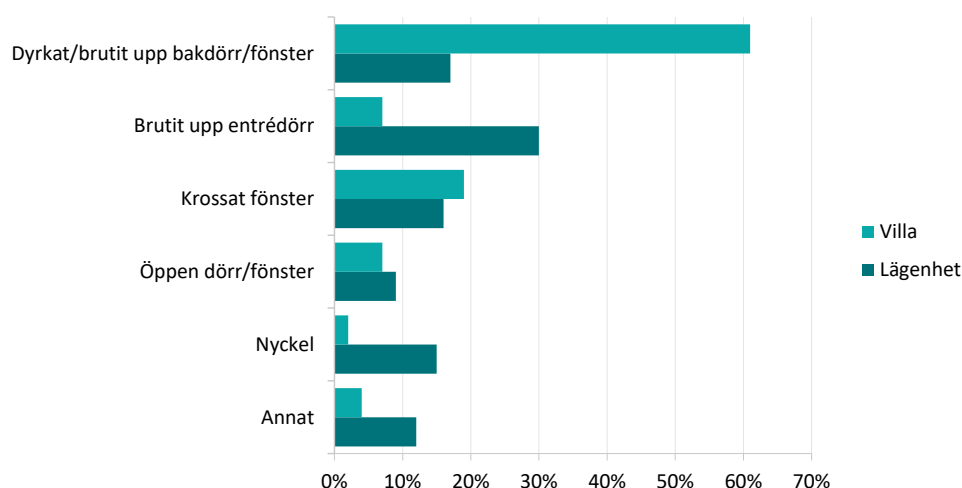

Källa: Förundersökningar 1

Tillvägagångssättet olika för lägenheter och villor

Hur gärningspersonerna tar sig in i bostäderna skiljer sig åt mellan lägenheter och villor. Det vanligaste för lägenheter är att gärningspersonen tar sig in genom en dörr, genom att bryta upp den (30 % av ärendena) eller genom att använda en nyckel (15 %). För villor är det vanligaste att gärningspersonen bryter sig in genom en bakdörr eller ett fönster (52 %). Det är också vanligt att personen krossar ett fönster (19 %).

Figur 10. Andel av förundersökningarna där gärningspersonerna tog sig in i bostaden på ett visst sätt, uppdelat på om inbrottet ägde rum i lägenhet (n=171) eller villa (n=99).

Källa: Förundersökningar 1

Lägenhetsinbrotten som skett på bottenvåningen påminner om villainbrotten, med uppbrutna eller krossade fönster.

Som framgår av figur 10 är det inte helt ovanligt att gärningspersonen tar sig in genom en öppen dörr eller ett fönster – det är fallet i knappt var tionde lägenhetsinbrott. I kategorin Annat ingår fall med en så kallad slunga²², och gränsfall mot bedrägeri, där gärningspersonen lurat sig in.

De flesta inbrott begås med relativt hög grad av fitness

Brå har gjort en uppskattning av hur väl genomförda bostadsinbrotten i förundersökningarna har varit – om gärningspersonen använt låg eller hög grad av fitness. Bedömningen grundar sig på hur väl gärningspersonen undvikit att bli upptäckt. Till exempel bedöms en krossad fönsterruta – som antas ha orsakat ett oljud – tyda på en lägre grad av fitness än om en fönsterruta lyfts bort. En annan faktor som visar på låg fitness är om den

²² En slunga är ett verktyg som används av bland annat låssmeder för att få upp en låst dörr. Slungan stoppas in via brevinkastet och dörren kan låsas upp. Eventuellt kan det i förundersökningsmaterialet finnas fall där gärningspersonen använt slunga, men där brottsoffret uppgivit att nyckel använts, eftersom brytmärken saknats på dörren.

misstänkta lämnat tydliga spår på brottsplatsen, exempelvis blodspår eller en urdrucken ölburk med spår av DNA.

Av lägenhetsinbrotten bedöms 31 procent ha genomförts med en tydligt låg grad av finess. Motsvarande för villainbrotten är 14 procent. Övriga bedöms ha utförts med en hög grad av finess, även om det finns ett relativt stort spann inom gruppen. Se även kapitel 3 och indelningen av gärningspersonerna i amatörmässiga och professionella.

Sammanfattande analys om brottslighetens karaktär

Genomgången av förundersökningarna visar att en tredjedel av alla anmälda bostadsinbrott troligen inte är inbrott. Av de inbrott som återstår finns det tydliga skillnader mellan lägenhetsinbrott och villainbrott. Bland annat begås en större andel av villainbrotten i storstadskommuner, medan lägenhetsinbrotten är mer jämnt fördelade över landets kommuntyper. De gärningspersoner som begår lägenhetsinbrott beter sig oftare amatörmässigt – villainbrotten begås med högre grad av finess. Det ligger i linje med forskningen om att internationella brottsnätverk i huvudsak ägnar sig åt villainbrott (Rizk och Bettaïeb 2015). Det är också villainbrott som minskar mest, vilket stöder hypotesen i kapitel 2 om att det är brottsnätverken som drivit minskningen av bostadsinbrott.

Störst andel bostadsinbrott sker på dagtid och det vanligaste är att brottsoffret inte är hemma. Det som stjäls är ofta litet och värdefullt. Sammantaget ligger det i linje med rutinaktivitetsteorin om att det behövs ett lämpligt objekt, en motiverad förövare samt frånvaro av kontroll för att ett brott ska komma till stånd.

4. Gärningspersonerna

Det här kapitlet handlar om vad som karaktäriserar gärningspersonerna bakom bostadsinbrotten. Källor är framför allt underlagen med misstänkta, det vill säga Registerdata 2 och Förundersökningar 2. Även urvalet Förundersökningar 1 används för att beskriva hur ofta olika kategorier av gärningspersoner förekommer.

Av de misstänkta är 85 procent män

Registerdata 2 visar att 85 procent av de som misstänks för bostadsinbrott är män och 15 procent kvinnor. Medianåldern är 32 år och 14 procent är unga mellan 15 och 20 år. Andelen misstänkta som saknar svenskt personnummer – och därmed troligen inte är permanent boende i landet – är 10 procent. Här är skillnaden stor mellan lägenhetsinbrott, där 5 procent inte är folkbokförda i Sverige, och villainbrott (15 %).

För att ge en förståelse för vilka personerna bakom bostadsinbrotten är, gör Brå en grov uppdelning i amatörmässiga och professionella gärningspersoner. Liknande uppdelningar görs av Brås intervjupersoner och i forskning om inbrott (Santtila, Ritvanen och Mokros 2003, Nee och Taylor 2000).

Amatörmässiga gärningspersoner har ofta missbruk

Brå definierar i den här rapporten amatörmässiga gärningspersoner utifrån att de stjälar för ett lågt värde, använder en låg grad av finesse, eller begår inbrott hos någon de känner. Vi bedömer att det finns en amatörmässig gärningsperson bakom brottet i en tredjedel av förundersökningarna. Andelen för lägenhetsinbrott är 45 procent och för villainbrott 27 procent. Bedömningen gjordes för alla ärenden från urvalet *Förundersökningar 1*, även ärenden där polisen inte identifierat en misstänkt.

Enligt urvalet *Förundersökningar 2 med misstänkta gärningspersoner* är det vanligare med missbruk hos amatörmässiga gärningspersoner. Drygt hälften av de amatörmässiga har en missbruksproblematik som det står om i ärendet. Bland de professionella gärningspersonerna har en av fem ett missbruk. Eftersom urvalen är små ska dock tolkningarna göras med försiktighet. Troligen är också siffrorna i underkant, eftersom missbruk inte

alltid dokumenteras i förundersökningarna. Brås intervjuer bekräftar bilden av att många gärningspersoner som begår bostadsinbrott på ett amatörmässigt sätt har ett missbruk.

I en studie från Polismyndigheten intervjuades 20 personer som tidigare begått bostadsinbrott, de flesta hade ett missbruk (Pira 2008). Majoriteten säger att de inte skulle utfört bostadsinbrott om de inte använt droger – både för att de behövde pengar till droger, och för att det kändes lättare att göra inbrott påverkad.

Relativt vanligt med psykisk ohälsa hos de amatörmässiga

Av de amatörmässiga gärningspersonerna finns i 17 procent av fallen en indikation på psykisk ohälsa.²³ Siffrorna är troligen i underkant och ska tolkas med försiktighet. Bland de professionella gärningspersonerna framkommer inga indikationer på psykisk ohälsa.

I fallen med amatörmässiga gärningspersoner finns också någon form av sårbarhet kopplad till *brottsoffret* i en fjärdedel av ärendena. Motsvarande för övriga gärningspersoner är 1 av 25 brottsoffer. Vanliga sårbarheter är konflikter i samband med inbrottet, och missbruk hos brottsoffret. I flera fall har inbrottet skett i miljöer med flera missbrukare.

De professionella är svårare att ringa in

I två tredjedelar av förundersökningarna har inbrottet begåtts av vad Brå har bedömt vara en professionell gärningsperson (Förundersökningar 1). Den här gruppen är svår att ringa in – de amatörmässiga utmärker sig mer tydligt som mindre skickliga, medan det finns ett större spann inom gruppen professionella. Några kan ses som medel på en skala över professionalitet, de har exempelvis en kriminell livsstil och begår inbrott då och då. Andra är tydliga experter på inbrott, och arbetar systematiskt och välplanerat.

²³ Andelen bygger här på urvalet med de 70 amatörmässiga gärningspersonerna från urvalet Förundersökningar 2. Eftersom det handlar om få fall ska resultaten tolkas med försiktighet.

En intervjuperson inom polisen menar att det märks väl när en sådan tydligt professionell gärningsperson har begått inbrottet:

Jag ser ganska direkt vad det är för typ av gärningsperson. Jag ser det till exempel på brytspåren. Om det är proffs. De snygga inbrotten så öppnar och stänger de. De har också slipat sina skor och har handskar. Man ser det också på hur mycket man förstör. [...] Med de proffsiga märker målsäganden inte alltid att de varit där.
(Brottsplatsundersökare)

Forskning från Storbritannien visar att det finns gärningspersoner som kan sägas vara experter på bostadsinbrott, på samma sätt som människor är experter inom ett yrke. De reagerar snabbt på stimuli och genomför inbrotten på ett automatiserat sätt (Nee och Meenaghan 2006, Nee m.fl. 2014). När de rör sig i omgivningarna tar de mer systematiska färdvägar och de stjäl värdefulla saker.

Något som återkommer i intervjuer är att professionella gärningspersoner ibland använder sig av hantverkare och andra typer av "insiders" som har tillgång till människors bostäder. Det förekommer i förundersökningarna, men det går inte utifrån materialet att säga hur vanligt det är.

Exempel på professionella från förundersökningarna

I ett exempel från förundersökningarna var de boende bortresta under helgen. När de kom hem upptäckte de först inte att de haft inbrott. Gärningspersonerna hade borrarat hål vid fönsterhandtaget och släppt in sig själva, ställt tillbaka prydnadssaker i fönstret med mera. Att de boende först inte märkte inbrottet gav gärningspersonerna flera fördelar, till exempel hann de boende dammsuga och röra vid saker i huset, så att spår inte gick att säkra.

I ett annat exempel har gärningspersonerna planerat sina inbrott väl. Två män åker till södra Sverige via färja, och gränspolisens fattar misstankar när de passerar gränsen:

De uppgav att de skulle till Danmark för arbete och skulle vara där fram till jul. Gränspolisens känsla var att deras historia inte var trovärdig, det var lite packning för att vara borta så länge. De åkte i en stor mini van med mycket utrymme, inga baksäten i bilen, urplockade. Dessutom fanns en stor tom takbox på bilen. (Ur förundersökningen)

Efter inresan byter gärningspersonerna registreringsskyltar. De färdas på kort tid till norra Sverige, där de grips av polis vid ett pågående inbrott. Det leder till misstankar om fler inbrott, där de stulit gods för mycket stora summor, främst smycken. Gärningspersonerna har falska id-handlingar,

och använder flera sofistikerade metoder, bland annat en så kallad mobilfinder²⁴. De visar sig vara dömda för brott i flera olika EU-länder.

Vanligt med internationella brottsnätverk, enligt polisen

De misstänkta gärningspersonerna i föregående avsnitt var medborgare i Litauen. I förundersökningen har polisen en underrättelsebilaga om just litauiska nätverk, där följande går att läsa:

Litauiska nätverk har varit aktiva i Sverige under många år. De är ofta hierarkiskt uppbyggda med en tydlig ledarstruktur, nätverken som verkar i Sverige utgörs troligen av mindre grupperingar vanligen med en utpekad "gruppchef". Grupperna kan kopplas till stora nätverk som även verkar i Litauen och andra västeuropeiska länder. Utförare rekryteras vanligen från socialt utsatta familjer och från fängelsemiljön. Utförarna byts ofta ut [...].

Enligt Noas erfarenhetsberättelse om internationella brottsnätverk (IBN) från 2019 bedömdes den här typen av nätverk ligga bakom åtminstone hälften av bostadsinbrotten i Sverige (Polismyndigheten 2019). Förutom bostadsinbrott begår de även stölder av jordbruksutrustning, bildelar, båtar, båtmotorer med mera (Polismyndigheten 2019, Polismyndigheten 2022b). Nätverken planerar sin brottslighet väl och skaffar information om exempelvis personers bostäder och inkomster via internet. De använder sig också av en rad olika strategier för att inte upptäckas, här följer några:

- byter mellan registreringsskyltar från olika länder
- lagrar stöldgods på dolda platser, eller skickar iväg det snabbt via internationella budfirmor
- använder olika identiteter och reser utan id-handlingar
- använder handskar, bränner med mera för att inte lämna spår.

Polisen bedömer att internationella brottsnätverk framför allt kommer från östra Europa (Polismyndigheten 2022b). De använder även så kallade ankarpersoner i Sverige – personer som exempelvis letar upp stöldobjekt, eller driver företag som tar hand om stöldgods. Enligt Noa finns det en utveckling där "gränsen mellan inresande IBN och den nationellt rotade

²⁴ En sådan kan spåra om det finns påslagna mobiltelefoner eller larmutrustning i en bostad, så att användaren kan se om någon är hemma.

organiserade brottsligheten suddas ut” (2022b, s. 5). Det är även något som framkommer i intervjuer, liksom att vissa nätverk är helt ”inhemska”. En av Brås intervjupersoner berättar om en serie bostadsinbrott kopplade till en inhemsk gruppering. Gärningspersonerna brukade göra inbrott hos äldre par som var och storhandlade. Troligen kunde de identifiera paret och deras bil utanför stormarknaden, slå upp deras registreringsnummer och adress, och sedan bege sig hem till dem för att begå inbrott.

Gärningspersoner som inte är folkbokförda och ”mellankategorin”

Det går inte att säga hur stor andel av förundersökningarna som kan knytas till internationella brottsnätverk (IBN). Brå utgår här från urvalet Förundersökningar 2 med misstänkta. Det bör dock betonas att IBN kan vara underrepresenterade i det materialet. Om de begår bostadsinbrott på ett mer expertmässigt sätt åker de sannolikt fast mer sällan, och skulle därmed förekomma mindre ofta bland de misstänkta.

I sju procent av förundersökningarna med misstänkta är det *tydligt* att gärningspersonen inte bor permanent i Sverige. I ytterligare sex procent bor den misstänkta *troligen inte* i Sverige. Sammantaget agerade de flesta internationella gärningspersoner professionellt, men alla har inte den expertmässighet som brukar förknippas med IBN. Generellt finns det också sannolikt ett spann när det gäller skicklighet inom IBN. Både bland inhemska och internationella gärningspersoner finns troligen också en mellankategori av gärningspersoner som agerar mer sofistikerat än de amatörmässiga, men inte når upp till nivån hos de mest expertmässiga.

Det finns också gärningspersoner som inte tillhör nätverk, men som kan lejas till enstaka uppdrag. Ett exempel från förundersökningarna är en man från Litauen, som var aktiv på ett Facebookforum för litauer i Sverige. Där lärde han känna en landsman som undrade om han ville ”tjäna lätta pengar”. Det visade sig betyda att vara med och göra inbrott. Från förhöret med mannen framkommer att han uppfattar inbrottet som organiserat.

Ungdomar som gärningspersoner

Som nämndes i kapitel 2 har andelen av gärningspersonerna som är ungdomar minskat de senaste 15 åren. Flera intervjupersoner säger att bostadsinbrott tidigare var ett sätt för vissa unga att inleda en kriminell bana, men så ser det inte ut idag.

Enligt urvalet Registerdata 2 är 17 procent av de som misstänks för villainbrott unga mellan 15 och 20 år. Motsvarande siffra för lägenhetsinbrott är 15 procent.

Bland förundersökningarna med misstänkta är 10 procent av gärningspersonerna mellan 15 och 20 år. Av dessa begick hälften inbrottet med en låg grad av fitness. Hälften begick brottet tillsammans med andra. Ett fåtal tycks ha gjort inbrottet som en engångsföreteelse, men Brå bedömer utifrån förundersökningarna att de flesta av ungdomarna hade en kriminell livsstil. Ett par var påverkade av narkotika under inbrottet, men det finns ingen information om missbruksproblematik för någon av de unga i förundersökningarna.

I ett exempel där gärningspersoner var unga tog de misstänkta sig in i en lägenhet genom att krossa ett fönster. Brottsoffret ligger och sover, när han väcks av ljud och går ut i köket:

Han ser då personer som står och slår med vad målsäganden uppfattar som en tegelsten på rutan. Målsäganden flyr lägenheten i kalsonger för att han känner att personerna är ute efter honom. Målsäganden flyr ut på innergården. (Ur förundersökningen)

Gärningspersonerna har en kriminell livsstil, men begår inbrottet med en låg grad av fitness – krossar en ruta ut mot gatan, upptäcks av vittnen och lämnar blodspår. Enligt förundersökningen valde de troligen lägenheten eftersom brottsoffret nyligen lagt ut märkeskläder till försäljning på internet.

Kvinnorna har oftare svenska personnummer

Enligt Registerdata 2 med misstänkta är 14 procent av gärningspersoner kvinnor och resten män. Det är vanligare att kvinnorna gör inbrott i lägenheter (16 %) jämfört med villor (11 %). Kvinnorna har sällan sin hemvist utanför Sverige – 2 procent saknar svenskt personnummer, jämfört med 13 procent av männen.

Enligt förundersökningarna begår kvinnorna ofta inbrotten tillsammans med någon annan, vanligtvis en man. För samtliga kvinnor i materialet utom 2 finns indikationer på missbruk eller psykisk ohälsa. En av kvinnorna grips exempelvis för att ha stört ordningen genom att stå och skrika på allmän plats – utifrån det upptäcks också bostadsinbrottet.

Sammanfattande analys om gärningspersonerna

Brås resultat tyder på att det finns en tydlig grupp amatörmässiga gärningspersoner. Dessa har inte sällan ett missbruk eller psykisk ohälsa och väljer oftare lägenheter som objekt. De kvinnor som begår bostadsinbrott hamnar ofta i den kategorin.

Bland de professionella finns också en tydlig expertmässig grupp, av den typen som beskrivs i forskning, som begår inbrott på ett närmast yrkesmässigt sätt (Nee och Meenaghan 2006, Nee m.fl. 2015). Dessa är troligen ofta kopplade till internationella brottsnätverk – en indikation på detta är att icke-folkbokförda oftare gör inbrott i villor. I gruppen professionella finns också en mellankategori, som är svårare att definiera. De kan inte räknas till de oskickliga, men inte heller till dem som betar sig tydligt expertmässigt. Gränserna är överlag något flytande för vad som är organiserad brottslighet och inte, och vilka gärningspersoner som är amatörmässiga respektive professionella.

5. Polisens hantering av anmälda bostadsinbrott

I det här kapitlet studerar Brå hur polisen hanterar anmälda bostadsinbrott. Hur arbetar polisen när ett inbrott skett? Finns det skillnader i arbetssätt utifrån polisregion? Underlaget för kapitlet är framför allt statistik över handlagda brott, materialet Förundersökningar 1 och intervjuer. Även Polismyndighetens egna rapporter och styrdokument används.

Polisens styrdokument förordar tidiga åtgärder

Allt utredningsarbete inom polisen ska utgå från Polismyndighetens strategi för utredningsverksamheten, som infördes 2021 (2021:10). Strategin innebär bland annat att polisen ska prioritera att utreda de brott som leder till lagföring – och där påföljden kan påverkas. Övriga misstankar bör läggas ner eller förundersökningsbegränsas, så att arbetet blir effektivt. Utredningarna ska bedrivas rättssäkert och enhetligt, oavsett var i myndigheten de genomförs. Aktiv förundersökningsledning och tidiga utredningsåtgärder nämns som viktiga framgångsfaktorer.

Även i en inspektionsrapport om bostadsinbrott från 2011 betonar Polismyndigheten att tidiga åtgärder är viktiga – särskilt tekniska sådana (Rikspolisstyrelsen 2011). Rapporten tar upp flera framgångsfaktorer för utredning av bostadsinbrott:

- Polispatrull bör alltid skickas till platsen för att ta upp anmälan och hålla förhör med målsäganden och vittnen.
- Teknisk undersökning bör genomföras av personal med rätt kompetens.
- Om det finns tecken på att inbrottet skett relativt nyligen bör hundpatrull skickas till brottsplatsen för spår- eller saksökning.
- Målsägandeförhör ska hållas inom 24 timmar och absolut senast inom 72 timmar.

- Beslut att utreda eller direktavskriva bör inte enbart grunda sig på om anmälaren uppger att det finns några spår på brottsplatsen.
- En brottssamordningsfunktion enligt PNU²⁵ bör tillskapas på enhetligt sätt vid varje polismyndighet.
- Godsspaning kan leda till att fler brott klaras upp.

Övergripande hantering av bostadsinbrott

I kapitel 2 framgår att antalet anmälda bostadsinbrott minskat de senaste åren. Samtidigt direktavskriver polisen bostadsinbrott – det vill säga lägger ner dem utan att starta en utredning – betydligt oftare. Detta enligt statistik över handlagda brott. Andelen direktavskrivna villainbrott ökade från 7 procent 2014 till 27 procent 2023. Under samma period ökade andelen direktavskrivna lägenhetsinbrott från 18 procent till 42 procent.

Sammantaget betyder det att antalet bostadsinbrott som faktiskt utreds har minskat kraftigt. Antalet utredda villainbrott under 2023 är en fjärdedel av antalet som utreddes 2014. Antalet lägenhetsinbrott är knappt hälften.

Andelen brott som klaras upp²⁶ av polisen har dock varken ökat eller minskat. År 2023 låg de kvar på samma nivå som 2014 – 5 procent för villainbrotten och 3 procent för lägenhetsinbrotten.

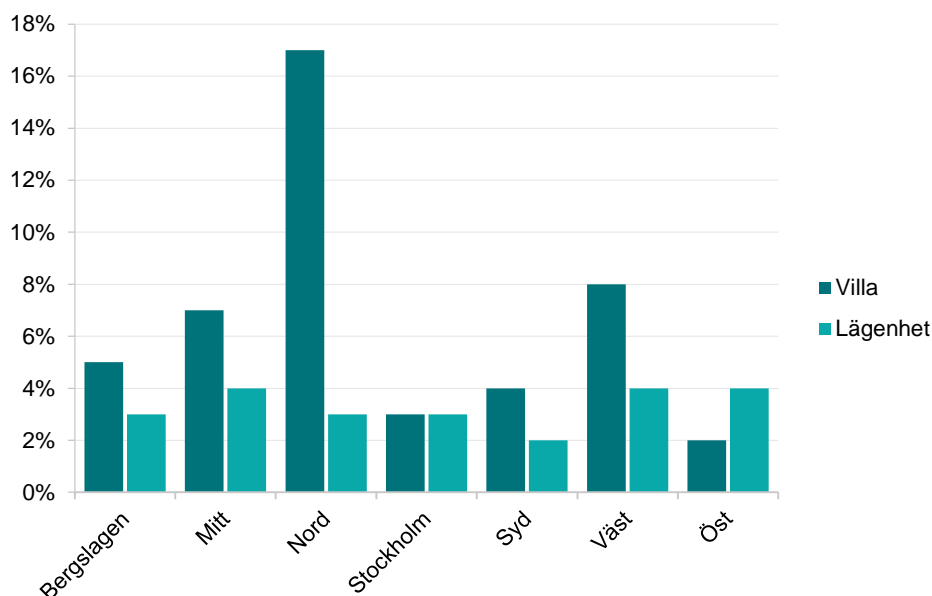
Stora regionala variationer i uppkläringen

Andelen uppklarade brott varierar mellan polisregionerna (se figur 11). Det varierar också mellan villainbrott och lägenhetsinbrott.

²⁵ PNU står för polisens nationella utredningsmetodik (Magnusson 2023). Den är ett komplement till Polisens strategi för utredningsverksamheten, men medan strategin beskriver vad som bör göras i utredningsprocessen ska PNU förklara hur det ska göras. Förenklat består PNU av 15 regler, som bland annat handlar om kontakt med förundersökningsledare, bevissäkring, dokumentation, samordning, kvalitetssäkring och återkoppling.

²⁶ Uppgifterna kommer från den officiella kriminalstatistiken där måttet personuppkläring baseras på uppgifter om beslut fattats om åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse. Personuppkläringensprocenten eller andelen personuppklarade brott är andelen av samtliga handlagda brott under samma period.

Figur 11. Andel personuppljade bostadsinbrott 2023 uppdelat på polisregion samt på villainbrott och lägenhetsinbrott.

Källa: Brå

Lägsta andelen uppljade brott 2023 hade polisregionerna Stockholm, Syd och Öst. I polisregionerna Bergslagen, Mitt och Väst är andelarna något högre. Polisregion Nord sticker ut med en personuppljaring på 17 procent på villainbrotten.

Skillnaderna i uppljaring kan till viss del bero på vilken typ av brottslighet som förekommer. Om en polisregion exempelvis har problem med grova våldsbrott omfördelas resurserna för att utreda mångbrott inte sällan till utredningen av grova brott (Brå 2024d). Enligt intervjumaterialet kan uppljaringen också bero på vilka typer av gärningspersoner som begår bostadsinbrotten i regionen – är det främst internationella brottsnätverk försvårar det för polisen.

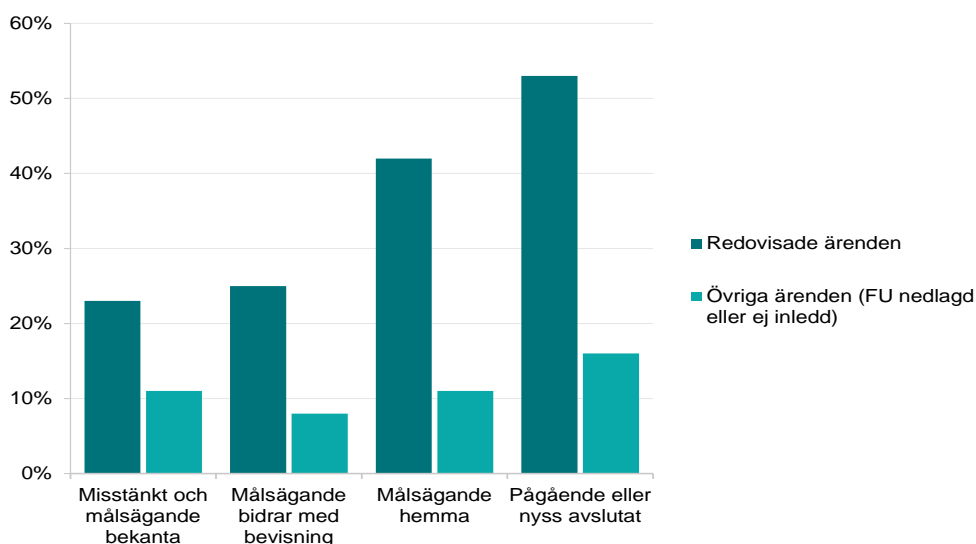
Vissa ärenden är mycket enkla för polisen att klara upp

Samtidigt som många bostadsinbrott är svåra att klara upp, finns det också fall där möjligheterna är goda. Brå utgår här från urvalet Förundersökningar 2 med ärenden som redovisats till åklagare. Omkring fyra av tio ärenden bedöms då ha mycket goda ingångsvärden – polisen har i princip fått dessa ärenden ”serverade”. Det rör sig exempelvis om inbrott

där en civil person gripit gärningspersonen, eller där ett vittne snabbt kunnat ringa polisen.

I figur 12 visas faktorer som ofta förenklar för polisen och bidrar till att brott klaras upp. Att målsäganden är hemma är en sådan faktor – och figuren visar att det är betydligt vanligare i de ärenden som redovisas (40 %) än i de övriga (16 %). Även att brottet är pågående och att målsäganden bidrar med bevisning är vanligare i de fall som redovisas.

Figur 12. Andel i procent av förundersökningarna²⁷ där olika för polisen fördelaktiga omständigheter gällde. Uppdelat på om förundersökningarna redovisats (n=100) eller lagts ner alternativt inte inletts (n=263).

Källa: Förundersökningar 1

Förekomst av utredningsåtgärder

I det här avsnittet beskrivs vilka åtgärder polisen gör i utredningsarbetet vid bostadsinbrott. Som nämnts tidigare förordar polisen att initiala åtgärder vidtas så tidigt som möjligt, för att spår ska kunna säkras och vittnen ha minnen färska.

Registerdata 1 från polisen visar att det i dag görs i genomsnitt 4 utredningsåtgärder per bostadsinbrott, bara Stockholm sticker ut med färre

²⁷ Här används urvalet från Förundersökningar 1 och till detta har extraurvalet från Förundersökningar 2 lagts till. Se bilaga 1 för mer information om det specifika urvalet.

utredningsåtgärder (2,3 åtgärder). Genomgående görs fler utredningsåtgärder vid villainbrott än vid lägenhetsinbrott.

Genomgången av förundersökningarna ger det samlade intrycket att bostadsinbrotten inte alltid utreds tillräckligt. Utifrån vad som finns dokumenterat är Brås bedömning att det i 15 procent av ärendena är *tydligt* att samtliga relevanta utredningsåtgärder inte utförts. I ytterligare 32 procent av ärendena borde *eventuellt* fler åtgärder ha vidtagits. Polisregion Stockholm sticker ut med 32 procent av ärendena där det är tydligt att tillräckliga åtgärder inte vidtagits. Stockholm har också knappt med utredningsresurser – enligt ett par intervjupersoner kan det därför finnas incitament att försöka lägga ner ärenden snabbt.

Ärenden som bedöms som ofullständigt utredda saknar oftast ett utförligt målsägandeförhör eller tecken på att polisen försökt hitta vittnen. Resultaten går i linje med en tidigare granskning av bostadsinbrott från Åklagarmyndigheten, som bland annat visar att nödvändiga förhör med målsäganden inte alltid görs (2012).

Samtidigt kan en del åtgärder ha gjorts utan att ha dokumenterats, till exempel försök att hitta vittnen. Brås resultat om ofullständiga utredningsåtgärder ska därför tolkas med viss försiktighet. Även Åklagarmyndigheten konstaterar att det inte alltid går att utläsa vilka åtgärder polisen vidtagit, vilket ses som en kvalitetsbrist (Åklagarmyndigheten 2012).

Målsägandeförhör hålls i hälften av ärendena

Enligt Polismyndighetens inspektionsrapport bör ett målsägandeförhör – förhör med brottsoffret – alltid hållas vid bostadsinbrott och helst inom 24 timmar (Rikspolisstyrelsen 2011). Enligt förundersökningarna hålls dock målsägandeförhör enbart i hälften av ärendena. Det är också ovanligt att förhöra vittnen i samband med bostadsinbrott (17 procent av fallen). Det är något vanligare med förhör av både målsägande och vittne vid villainbrott, jämfört med vid lägenhetsinbrott.

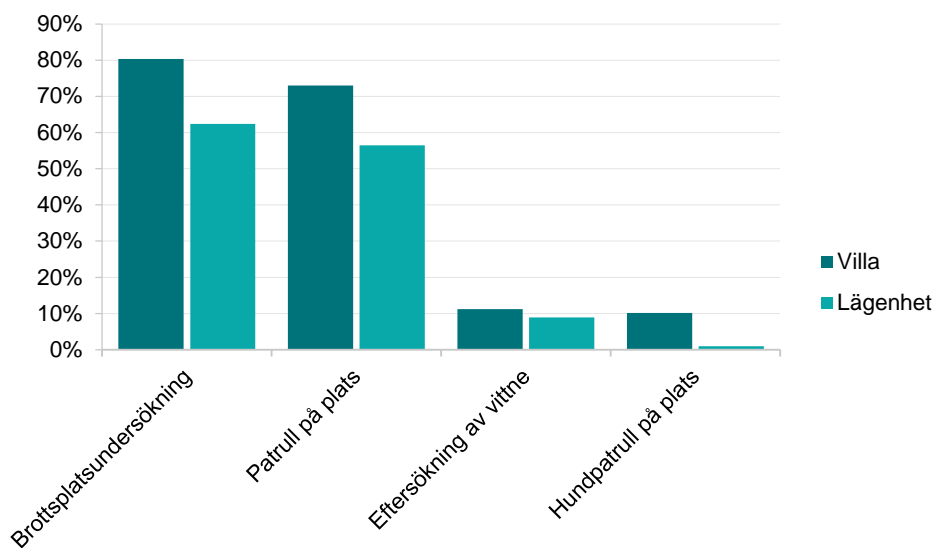
Att polisen inte håller förhör kan handla om prioriteringar, enligt en intervjuperson:

Det kan ha hänt något samtidigt, det kan till exempel vara en lördagskväll och det är mycket stök vid krogen eller det är något grovt våldsbrott i närheten. Då blir det kanske inte av att man hör vittnen på det sätt man borde. Det blir konkurrens mellan olika brott. (Intervjuperson som arbetat operativt och strategiskt med bostadsinbrott)

Polispatrull skickas oftast ut vid bostadsinbrott

Polismyndighetens rekommendation är att alltid skicka ut en uniformerad polispatrull vid bostadsinbrott (Rikspolisstyrelsen 2011). Enligt förundersökningarna görs det vid 73 procent av villainbrotten och vid 56 procent av lägenhetsinbrotten. Exkluderar man polisregion Stockholm är andelen 88 respektive 71 procent.

Figur 13. Andel genomförda utredningsåtgärder vid villainbrott (n=101) respektive lägenhetsinbrott (n=178).

Källa: Förundersökningar 1

Stockholm har en rutin som innebär att de inte skickar ut polispatrull om det inte är ett pågående inbrott. I stället går anmälningarna via polisens kontaktcenter (PKC), och en lokal brottsplatsundersökare (lokus) skickas till bostaden dagen efter. Lokus-medarbetarna är uniformerade, tekniskt kunniga och för samtal med målsäganden, vilket kan skapa trygghet. Men de genomför som regel inte målsägandeförhör. På andra platser än Stockholm skickas ofta en polispatrull till bostaden relativt omgående. De

tar upp anmälan och förhör målsäganden – och sedan skickas ofta lokus dessutom ut för platsundersökning.

Enligt Polismyndighetens rekommendationer ska en hundpatrull skickas till platsen om det finns tecken på att inbrottet har begåtts ”relativt nyligen” (Rikspolisstyrelsen 2011, s. 11). Enligt förundersökningarna används hundpatrull i 10 procent av villainbrotten och 1 procent av lägenhetsinbrotten. Av inbrotten som rapporterats inom 24 timmar har hundpatrull skickats i 13 procent av villainbrotten, men inget av lägenhetsinbrotten.

Brottsplatsen undersöks i tre fjärdedelar av fallen

En brottsplatsundersökning bör göras skyndsamt och av personal med rätt kompetens (Rikspolisstyrelsen 2011). I 74 procent av förundersökningarna har också en platsundersökning genomförts. Specialister i form av lokus eller kriminaltekniker användes i tre fjärdedelar av de fallen. Allra vanligast var lokus, och framöver i den här rapporten kommer ordet lokus användas som benämning för alla former av brottsplatsspecialister. Flera intervjupersoner framhäver också att lokus och platsundersökningarna är något som prioriteras inom polisen.

I de fall en polispatrull gör platsundersökningen sker den oftast tämligen direkt. När lokus gör undersökningen sker en tredjedel samma dag som inbrottet, drygt hälften sker dagen efter, och resten dröjer längre än så. Det beror på att lokus ofta arbetar dagtid – de kan därför be brottsoffren att inte beträda sin bostad under en eller flera dagar. Mer detaljer om platsundersökning och spårsäkring finns på sidan 51.

Sammanfattande analys av polisens hantering

Det finns flera förklaringar till att uppkläringen av bostadsinbrott är låg. Liksom många brottstyper där gärningsperson och offer inte möts är bostadsinbrott ofta svårutredda (Brå 2018a, Rikspolisstyrelsen 2011). I många fall finns få spår och ingen misstänkt – det kan då vara en rimlig prioritering att inte utreda ärendet. Fler ärenden direktavskrivs i dag – och det ligger i linje med polisens strategi för utredningsverksamheten (Polismyndigheten 2021). Många av de ärenden som direktavskrivs innehåller troligen inte heller bostadsinbrott – i kapitel 2 framgick att en tredjedel av anmälningarna om bostadsinbrott sannolikt inte handlar om brottsliga handlingar eller är felrubricerade.

Vid brottsserier väljer polisen ibland att gå vidare med några få brott och förundersökningsbegränsa eller lägga ner övriga.

Någonstans slutar det att bli intressant att fortsätta utreda om du har 30 bostadsinbrott med samma gärningsperson, för det kommer inte påverka straffet. Och detta påverkar ju statistiken. [...] För hypotesen vi har är att det är få individer som begår många av brotten. (Polisanställd)

Fler ärenden än vad som formellt är uppklarade kan alltså ha fått sin lösning i praktiken. En sådan hantering kan vara rationell, men den är problematisk ur ett målsägandeperspektiv, eftersom målsäganden aldrig får reda på att gärningspersonen åkt fast.

Sammantaget finns alltså en del ärenden som polisen varken kan eller bör försöka klara upp. Myndigheten kan också sägas prioritera bostadsinbrott i relation till andra mängdbrott, genom att ofta skicka en polispatrull, och även lokus, till brottsplatsen. Samtidigt visar Brås genomgång att många av de ärenden polisen klarar upp har de fått ”serverade”, och att fler utredningsåtgärder skulle kunna göras i många fall. Det gäller särskilt målsägande- och vittnesförhör, och särskilt för lägenhetsinbrott, där färre åtgärder görs.

6. Viktiga faktorer i polisens arbete

I det här kapitlet undersöks framgångsfaktorer i polisens hantering av bostadsinbrott. Vi analyserar också om hanteringen kan förbättras och i så fall hur. Underlagen för kapitlet är framför allt Förundersökningar 1 och 2, Registerdata 1 och intervjuer.

Fyra huvudsakliga faktorer som bidrar till uppkläring

Av de redovisade ärendena framkommer fyra faktorer som varit avgörande för om polisen kunnat ta fast en gärningsperson: bar gärning, spår, utpekande och gods. Faktorerna presenteras här utifrån hur vanliga de är bland de redovisade ärendena²⁸:

1. **Bar gärning:** Misstänkt kunde tas på bar gärning, inne i bostaden eller i anslutning till brottsplatsen (33 %).
2. **Spår:** Misstänkt kunde knytas till inbrottet genom forensisk analys alternativt skospår eller verktygsspår (27 %).
3. **Utpekande:** Misstänkt kunde identifieras genom övervakningsfilmer, foton eller vittnesuppgifter (20 %).
4. **Gods:** Misstänkt kunde knytas till inbrottet via stöldgodset (19 %).

I avsnitten som följer går Brå igenom de olika faktorerna var för sig. Varje avsnitt avslutas med en analys av polisens möjligheter att utveckla sitt arbete inom respektive område.

Bar gärning

I en tredjedel av de förundersökningar som redovisats till åklagare (Förundersökningar 2), har den misstänkta gripits på bar gärning. Några gånger har grannar ringt polisen, som kunnat ta fast gärningspersonen inne i eller i närheten av bostaden. I några fall har gärningspersonen övermannats eller låsts in. I ett exempel såg en man några ungdomar ta sig

²⁸ Ett ärende kunde endast hamna i en av kategorierna, den kategori som kunde ses som huvudfaktor.

in grannens hus. Han ringde polisen och en polis som kom till platsen berättar:

Jag hör någon skrika "Aina, Aina²⁹" från aktuell adress. Jag börjar springa mot ingången på huset. [...] och så ser jag tre män som alla står vid ytterdörren till målsägandes hus. [...] Alla tre springer till baksidan av huset och ut genom häcken. [Misstänkt 1], som var sist i ledet av de tre på flykt, stannar självmant på trottoaren utanför tomten. De andra två männen springer iväg [...].

Efter en stund hittar polisen gärningspersonerna som flytt – de gömde sig på tomter i närheten, en av dem med stöldgods på sig.

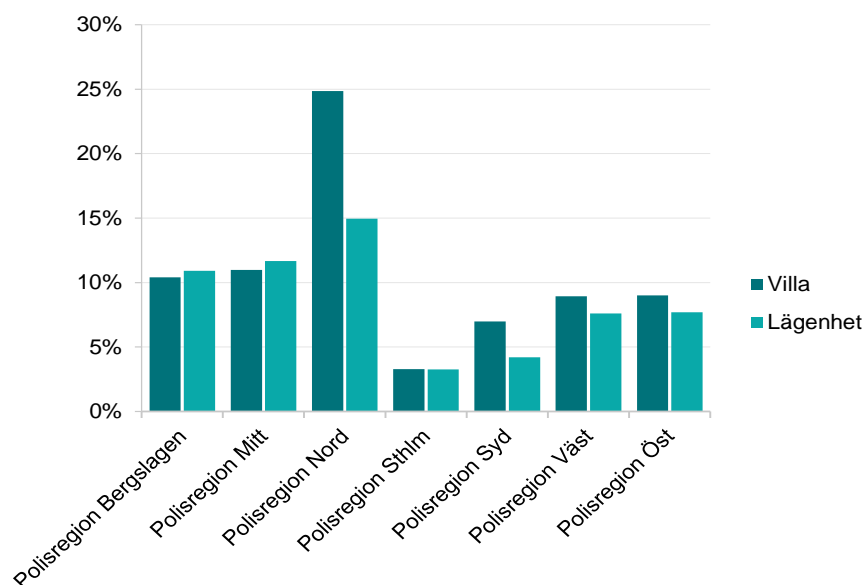
Geografiska skillnader i hur ofta misstänkta tas på bar gärning

Registerdata 1 från polisen visar att det skiljer sig åt mellan polisregionerna hur ofta en misstänkt kan sägas ha tagits på bar gärning. Brå tittar här på andel misstankar som upprättats samma dag som inbrottet skedde (se figur 14). Det är inte säkert att alla de fallen innehåller ett gripande på bar gärning, men det ger ändå en fingervisning om hur vanligt det är med snabba gripanden.

I Stockholm görs sådana gripanden bara i 3 procent av fallen. I de flesta andra polisregioner ligger siffrorna snarare omkring 10 procent. I polisregion Nord är andelen snabba gripanden betydligt högre, 25 procent vid villainbrott. Det är också den polisregion som har högst andel upplarade ärenden (se figur 11).

²⁹ Aina är ett slanguttryck för polis.

Figur 14. Misstankar upprättade samma dag som inbrottet skedde, andel av samtliga avslutade ärenden 2018-2023 som anmäls samma dag som inbrottet. Uppdelat på bostadstyp och polisregion (N=20 711).

Källa: Registerdata 1

Genom förundersökningarna får Brå en bild av att prioritetsordningen inte alltid är optimal när polisen åker på ”färska” inbrott. Det är inte ovanligt att polispatrullen fokuserar på att förhöra målsäganden och ta reda på vad som stulits, när de i stället borde tagit ett snabbt signalement för att sedan rikta resurserna mot att söka efter gärningspersonen – chansen att hitta personen är sannolikt som störst direkt efter inbrottet.

Kan polisen öka uppleringen genom att ta fler på bar gärning?

Det är svårt att bedöma i vilken utsträckning polisen kan gripa fler på bar gärning. Flera viktiga faktorer framgår inte tydligt av förundersökningarna, som hur snabbt polisen kommer till platsen eller hur många bilar som skickas. En kvalitativ bedömning är dock att det finns en förbättringspotential, till exempel genom att polisen i större utsträckning fokuserar på att söka efter gärningspersonen direkt efter brottet. Även användandet av spårhund kan vara underutnyttjat.

Spår

I 29 procent av de redovisade förundersökningarna bedöms spår av olika slag vara faktorn som lett till ett gripande. Allra vanligast är dna-spår, följt av it-forensik. It-spåren handlar oftast om spår i gärningspersonens mobiltelefon, och i några fall om så kallad masttömning, som visar om en mobiltelefon befunnit sig på en viss plats.

I analyserna om spår används material från Förundersökningar 1 och 2. Det är inte ett slumpmässigt urval och generaliseringar bör därför göras med stor försiktighet.³⁰

Detta avsnitt handlar enbart om tjänliga spår som gått att registrera, inte spår som polisen samlat in men som sedan innehållit för lite information för att det ska gå att utvinna dna eller olika avtryck. Det är relativt vanligt med otjänliga dna-spår.

Lokus och polispatrullerna samlar in olika typer av dna-spår

När en polispatrull skickat dna på analys har det oftare gett träff i polisens register (57 % av fallen) än när lokus skickat in dna (15 %). Skillnaden skulle kunna förklaras av att polispatrullerna, som är mindre specialiserade på brottsplatsundersökningar än lokus, endast samlar in de uppenbara spåren, exempelvis blodspår. Sådana spår tenderar att i större utsträckning lämnas av amatörmässiga och lokala gärningspersoner som med större sannolikhet redan finns i polisens register. Därför blir det oftare träff.

Lokus gör sannolikt mer noggranna undersökningar än polispatrullerna och skickar in fler spår på analys – inte bara de mest uppenbara utan även andra spår. Lokus får då oftare med spår som inte är från gärningspersonerna – spår som inte ger registerträffar.

En annan orsak till att lokus får färre direkta träffar än polispatrullerna är troligen att de samlar in de mer subtila spåren från skickliga gärningspersoner. Sådana gärningspersoner finns inte lika ofta i polisens register. Eftersom dna-spåren läggs in i polisens register kan lokus spår

³⁰ För analyserna har Förundersökningar 1 använts tillsammans med extraurvalet från Förundersökningar 2. Vi gjorde detta urval för att få med så många ärenden som möjligt. Se bilaga 1 för en närmare beskrivning av de olika urvalen utifrån förundersökningsmaterialet. Det ska också tilläggas att det handlar om få ärenden sammanlagt, vilket är ytterligare ett skäl till att generaliseringar bör göras med stor försiktighet – resultaten är inte representativa för ärenden med bostadsinbrott generellt.

dock bli användsbara längre fram, både för att knyta en gärningsperson till brottet och för att identifiera brottsserier.

Fingeravtryck, sko- och verktygsspår inte lika användbara som DNA

Säkrade fingeravtryck är ovanligt i förundersökningarna, troligen eftersom gärningspersonen ofta bär handskar. Sammanlagt samlades fingeravtryck in i åtta procent av platsundersökningarna. I ett fall kunde säkrade fingeravtryck kopplas till en person via polisens register.

Skospår – det vill säga avtryck från skosulan – samlades in i drygt hälften av ärendena med platsundersökning. I 1 procent av dessa ärenden ledde skospår till en matchning hos polisen. Verktygsspår³¹ samlades in vid 4 av 10 platsundersökningar, men ledde inte till någon matchning. Det är vanligast att lokus samlar in skospår, verktygsspår och fingeravtryck.

Resultaten kan tolkas som att den här typen av spår inte är särskilt användbara för polisen. Sko- eller verktygsspår kan dock ha använts för att klara upp seriebrottslighet utan att det framgått i förundersökningarna. Enligt intervjuer har varje polisregion sitt eget register för sko- och verktygsspår.

Kan fler bostadsinbrott klaras upp genom spår?

Brå bedömer inte att antalet brottsplatsundersökningar nödvändigtvis behöver öka – de prioriteras redan i dag genom att lokus ofta skickas ut.

Det skulle i stället kunna vara mer effektivt att låta polis i yttre tjänst göra fler platsundersökningar. Polispatrullernas spår leder ofta till registerträffar och de är snabba, vilket är en framgångsfaktor. Samtidigt kan lokus mer noggrant insamlade spår komma till stor nytta längre fram – dna från gärningspersonen kan hittas i ett annat brott, och lokus spår kan också användas för att klara upp brottsserier. Det här är avvägningar som inte är helt lätta, men som polisen behöver ta ställning till.

Att samla in sko- och verktygsspår är resurskrävande och det ger sällan direkta träffar. Brå bedömer att det enbart bör göras om samordningen för sådana spår fungerar. Det är också viktigt att polisen tar fram ett nationellt it-verktyg som kan analysera skospår och verktygsspår från hela landet.

³¹ Verktygsspår tas genom att polisen gör en avgjutning där ett verktyg använts för att exempelvis bryta upp en dörr eller ett fönster.

Utpekande

I en femtedel av de förundersökningar som redovisats till åklagare bedömer Brå att ett utpekande eller signalement varit avgörande för att gripa gärningspersonen. Utpekanden kan ske via vittne, foto eller film.

I nästan hälften av de 20 fallen där gärningspersonen pekats ut har denne känt brottsoffret sedan tidigare. I 14 av fallen finns indikationer på att gärningspersonen har missbruksproblem eller psykisk ohälsa. I ett ärende anmäler en kvinna sin bror för inbrott i hennes lägenhet. Systemen är bortrest när hon får information om att någon har varit i lägenheten, lagat mat, och rört runt bland saker. Även några elektronikprylar saknas. Systemen misstänker genast sin bror, som missbrukar, hon kontaktar honom och han erkänner direkt. Han säger i förhör att han var mycket påverkad, behövde någonstans att sova, och tog sig in via ett lägenhetsfönster.

Övervakningskameror och foton kan vara användbara för polisen

I flera ärenden har utpekandet av gärningspersonen skett via foto – i ett exempel fotade ett vittne gärningspersonen när han flydde från platsen. I några fall har även bilder från övervakningskameror lett till utpekanden. I ett fall fick ett sovande par en notis från övervakningskameran till sin sons boende:

De ser att [gärningspersonerna] går fram och tillbaka runt i huset. De kryper på knäna fast de har skor på sig, men efter ett tag har de rest på sig och går runt i huset. De tar en väska som de lägger saker i. (Ur förundersökningen)

Senare kan flera personer i sonens omgivning peka ut gärningspersonerna på filmen. Inbrottet har skett på en liten ort, och genom olika bekanta och vittnen kan polisen skissa upp en bild av hur gärningspersonerna fått reda på att det fanns värdesaker i huset och fått tag på nyckeln.

Kan fler bostadsinbrott klaras upp genom utpekanden?

Sammantaget bedömer Brå att det finns en viss förbättringspotential när det gäller utpekande – i dag hörs till exempel vittnen endast i 17 procent av bostadsinbrotten. Förbättringsmöjligheterna gäller särskilt vid lägenhetsinbrott, där få vittnen hörs idag, trots att möjligheterna att hitta vittnen i ett flerbostadshus med omnejd sannolikt är större än i ett villaområde. Brå bedömer också att polisen kan bli bättre på att dokumentera förhör med vittnen.

Gods

I omkring en femtedel av de redovisade ärendena har gärningspersonen tagits fast via stöldgodset. Det vanligaste är att polisen stöter på stöldgods i ett annat ärende – exempelvis vid en husrannsakan – och kan knyta det till gärningspersonen. I andra fall använder polisen det nationella godsregistret, där det går att söka efter stöldgods från hela landet.

Polisen kan bli bättre på att aktivt spana efter gods

Av intervjuerna framgår att det varierar över landet hur proaktivt polisen arbetar med att leta efter stöldgods, men att det överlag är en eftersatt uppgift. Polisregion Stockholm hade tidigare en så kallad godsspanare, som hade kännedom om hälare, kontaktade pantbanker med mera. I polisregion Väst finns fortfarande en person som arbetar med godsspaning, och som enligt en intervjuperson fyller en viktig funktion:

Han samarbetar med de olika utredarna. Och även om man inte tar gärningspersonen för inbrott så kan man ta honom för häleri. Jag tycker det är jätteviktigt med godsspaning, om inte annat för att målsäganden ska få tillbaka sina saker.

Flera intervjupersoner menar att det finns en stor potential när det gäller godsspaning. Ett sätt att godsspana är genom att regelbundet gå igenom olika säljsajter på internet, som en polis berättar följande om:

Det skulle nog ge en hel del. Vi kan se folk som lägger ut annonser, vi fattar att det är en omfattande handel där. Men det är en resursfråga, vi hinner inte med.

Ett annat utvecklingsområde är polisens nationella godsregister, som flera intervjupersoner upplever som trubbigt. Samtidigt som polisens godshantering kan förbättras påpekar flera intervjupersoner att stöldgods ofta försvinner snabbt – expertmässiga gärningspersoner smälter ner smycken relativt omgående. En utmaning för polisen är också att många brottsoffer inte har serienummer, märkningar eller liknande information på sina saker. Flera intervjupersoner inom polisen säger också att brottsoffren ofta själva söker på internet efter sina ägodelar, och då kommer det ändå till polisens kännedom.

Kan fler bostadsinbrott klaras upp via gods?

Brå bedömer att polisen skulle kunna förbättra hanteringen av stöldgods. Man skulle kunna arbeta betydligt mer aktivt med godsspaning – både på internet och fysiskt. Myndigheten bör undersöka förutsättningarna för att använda automatiserade sökverktyg som skannar av sajter efter saknat gods. Även det nationella godsregistret skulle kunna automatiseras i högre utsträckning.

I dag tycks polisen i många fall förlita sig på att brottsoffren själva ska spana efter gods på internet. Det innebär att hanteringen blir ojämlig, eftersom inte alla tänker på eller har förmågan att söka upp gods på nätet.

Enligt intervjuer är det i dag ovanligt att brottsoffren får tillbaka stulna ägodelar efter bostadsinbrott. Bättre godsspaning skulle kunna leda till både fler uppklarade brott och till att fler saker återfördes till sina ägare.

Brottssamordning viktig för att upptäcka seriebrott

Som framgick i kapitel 2 begås en betydande del av bostadsinbrotten i serieform. Chanserna att klara upp sådan brottslighet ökar om polisen snabbt kan identifiera att det handlar om samma gärningspersoner. Sådan så kallad brottsamordning är en viktig del av arbetet mot bostadsinbrott, enligt såväl polisens styrdokument som intervjuer.

Brottsamordning kan ske genom att polisen knyter samman olika typer av spår. Ett annat sätt är att kartlägga *modus operandi*, sättet en gärningsperson brukar gå tillväga vid inbrott. En polisanställd som arbetar med brottsamordning beskriver hur polisen kan arbeta:

I det aktuella fallet har vi kunnat se mönster både utifrån forensik och modus. Modus har till exempel handlat om att de aktuella gärningspersonerna alltid genomsökt sovrummen på ett visst sätt, alltid gått på villor, alltid på eftermiddagar med mera. Vidare har vi kunnat identifiera skospår som stämt överens på många platser. Modus, spår, väl genomsökt sovrum, alltid villor, alltid eftermiddagar.

Utifrån det kunde brottsamordningen lägga ett pussel med olika typer av bevisning – och identifiera gärningspersonerna. Samordnarna informerade lokus, PKC och lokalpolisområdena så att de, vid nya inbrott, skulle kunna ställa rätt frågor och leta efter tecken på om de nya brotten tillhörde serien.

Nationellt system för att kartlägga modus

I dag finns inget it-verktyg på nationell nivå som används systematiskt för att knyta samman olika modus operandi, enligt intervjuer. År 2014 utvecklades ett sådant it-verktyg på försök av Blekinge tekniska högskola

och Polismyndigheten. Polisen började på ett mer systematiskt och detaljerat sätt dokumentera bland annat hur, var och när bostadsinbrotten skedde. Uppgifterna lades sedan in i en databas, blev sökbara, kunde grupperas och användas för analyser för att koppla ihop brott. Projektet infördes aldrig i stor skala, och Brå har inte möjlighet att bedöma hur effektivt det var. Riksrevisionen efterlyser dock något liknande och skriver i sin rapport om mängdbrott att det skulle ”behövas ett IT-system för brottsamordning som automatiskt grovanalyserar spår och tillvägagångssätt samtidigt som det skapar lokala lägesbilder i realtid så snart en anmälan är granskad och godkänd” (Riksrevisionen 2023, s. 80).

Variationer mellan polisregionerna gällande brottsamordning

En särskild organisation för brottsamordning ska finnas i varje polisregion, och på samtliga nivåer där det bedrivs utredning (Polismyndigheten 2015, Polismyndigheten 2022b). Enligt Riksrevisionen, en tillsynsrapport från polisen och intervjumaterialet varierar dock organiseringen av brottsamordningen över landet (Polismyndigheten 2018, RiR 2023). I polisregion Stockholm finns det i princip ingen brottsamordningsorganisation för bostadsinbrott – de samordnare som finns arbetar med grova våldsbrott och bostadsinbrott hanteras nästan bara på lokalpolisområdesnivå. Även i flera andra polisregioner fokuserar brottsamordningen i dag främst på grova brott.

Brister i polisens brottsamordning gynnar inte minst internationella brottsnätverk, som utnyttjar att deras brott ses som enskilda, lokala mängdbrott (Polismyndigheten 2018, Polismyndigheten 2022b, Rizk 2013).

Förundersökningsledarna viktiga för samordningen

Utöver de särskilda organisationerna för brottsamordning är även medarbetare på andra positioner viktiga för samordningen. Detta enligt intervjumaterialet. Förundersökningsledare behöver vara offensiva, lyhörda för detaljer och vara beredda att öppna gamla ärenden vid behov. Lokus behöver aktivt samverka med brottsamordningen för att hitta mönster.

Även Polisens kontaktcenter, PKC, hade kunnat spela en viktig roll. Enligt Riksrevisionen saknar de dock både förutsättningar och organisation för det (Riksrevisionen 2023). Samma sak lyfts i en tillsynsrapport från polisen (Polismyndigheten 2018). Den belyser även att samverkan mellan

brottssamordningen, regionledningscentralen och underrättelsetjänsten behöver förbättras.

Kan fler brott klaras upp med en effektivare brottsamordning

Den regionala funktionen för brottsamordning är i dag på flera platser underbemannad eller inriktad på grova våldsbrott. Om brottsamordningen arbetade mer med bostadsinbrott skulle det sannolikt öka uppkläringen och lagföringen, inte minst med avseende på de organiserade brottsnätverken. Det är därför viktigt att brottsamordningen prioriteras högre än i dag.

En förbättring av sko- och godsregistren skulle gynna även brottsamordningen. Det skulle bli lättare att söka, få träff och samordna spår från hela landet. Polisen bör även använda it-verktyg för att på ett systematiskt sätt kartlägga modus.

7. Slutsatser och bedömning

De senaste åren har antalet bostadsinbrott minskat kraftigt i Sverige. Det beror troligen på en kombination av faktorer, som färre lämpliga objekt att stjäla och en minskad aktivitet från internationella brottsnätverk.

Samtidigt är andelen uppklarade bostadsinbrott mycket låg. Det riskerar att urholka allmänhetens förtroende för polisen – bostadsinbrott är fortfarande ett brott som drabbar många, och som innebär en betydande kränkning av integriteten.

Uppklaringen av bostadsinbrott borde kunna öka

År 2022 var andelen personuppklarade ärenden 3 procent för lägenhetsinbrott och 5 procent för villainbrott. Brås material visar att en tredjedel av de anmälda bostadsinbrotten troligen inte är brott, och att det finns vissa bostadsinbrott som polisen inte bör prioritera. Samtidigt ser Brå att hanteringen av bostadsinbrotten kan förbättras och att det finns potential för ökad uppklarings. Det gäller särskilt polisregion Stockholm, som drar ner resultaten för polisen som helhet.

I det här kapitlet presenterar Brå förslag på hur verksamheten kan utvecklas.

Polisen kan renodla sitt arbete utifrån gärningsperson

Sammansättningen av gärningspersoner vid bostadsinbrott tycks ha ändrats de senaste tio åren. Andelen ungdomar och andelen med internationella kopplingar har minskat, och det finns en stor grupp amatörmässiga gärningspersoner. Dessa har inte sällan ett missbruk eller psykisk ohälsa och den lokala polisen känner ofta till dem. Fortfarande är dock två tredjedelar professionella gärningspersoner, som begår inbrott på ett sofistikerat sätt.

Polisen kan utveckla sitt arbete och renodla det ännu mer utifrån olika typer av gärningspersoner. Så snart som möjligt efter ett bostadsinbrott bör en analys av modus och spår göras, för att identifiera om det är en professionell eller amatörmässig gärningsperson som begått brottet. De amatörmässiga hanteras bäst lokalt, medan de professionella snabbt ska bli föremål för brottsamordning.

Samtidigt är det viktigt att de amatörmässiga inbrotten inte prioriteras bort och att brottsoffren får samma bemötande från polisen oavsett polisens antagande om vem gärningspersonen är.

Antalet förhör som polisen håller kan öka

Enligt polisens egna rekommendationer bör målsägandeförhör alltid hållas vid bostadsinbrott. Registerdata från polisen visar dock att det enbart görs i hälften av fallen, åtminstone enligt dokumentationen. Vittnesförhör dokumenteras endast i 17 procent av ärendena. Dessa typer av förhör borde kunna genomföras oftare – eller dokumenteras mer frekvent om bristerna ligger där. Dokumentationen är viktig för att förhören ska kunna användas vid brottsamordning.

Stor förbättringspotential för godshantering

Att identifiera stulet gods kan ha betydelse både för att få fast gärningspersonen och för att brottsoffret ska få tillbaka sina ägodelar. Brå bedömer att polisens arbete med godsspaning har stor förbättringspotential. I dag bedrivs mycket lite sådan verksamhet inom polisen, omfattningen behöver öka. I viss mån förlitar sig polisen på att brottsoffren själva ska spana efter sitt stulna gods. Alla brottsoffer har dock inte samma möjligheter och förmåga att godsspana.

Ett förbättringsområde är också polisens olika it-verktyg för godshantering, som kan utvecklas och automatiseras. Exempelvis skulle polisen kunna söka på ett mer automatiserat sätt på säljsajter på internet – denna fråga bör utredas inom Polismyndigheten.

En fungerande brottsamordning behöver säkerställas

Det finns också behov av funktionella it-verktyg för att kunna samordna sko- och verktygsspår, samt tillvägagångssätt (modus). Valfungerande, nationella it-stöd skulle göra brottsamordningen mer effektiv.

I dag ser organiseringen av brottsamordning olika ut i polisregionerna, i vissa polisregioner saknas funktionen i praktiken helt på regional nivå. Brå menar att en fungerande organisation för brottsamordning behöver säkerställas i hela landet. Inbrott som begås av organiserade aktörer kan i princip enbart lösas med brottsamordning. Dessa aktörer gynnas på ett

uppenbart sätt när brotten utreds lokalt i stället för att samordnas. Samordningen behöver också utvecklas över polisregiongränserna.

Lokus-organisationen har för- och nackdelar

I dag är lokus-organisationen utbyggd i landet. Det innebär att många noggranna platsundersökningar görs – undersökningar som ibland leder till att brott klaras upp i efterhand och att brottsserier identifieras. Investeringen i lokus skulle dock betala sig mer om det fanns en motsvarande satsning på samordning.

Det skulle kunna vara mer effektivt att polispatrullerna som skickas ut gör platsundersökningarna – det går snabbare och patrullernas spår ger ofta registerträff. Samtidigt skulle man då missa att få in värdefulla spår till polisens register.

Dessa avvägningar är inte helt lätta, men Brå uppmanar Polismyndigheten att se över hur lokus respektive brottsamordningen är dimensionerade och fungerar i förhållande till varandra i de olika polisregionerna. Utifrån det kan man ta ställning till om det behövs förändrade rutiner.

Polisregion Stockholm behöver förbättra sin hantering

I Brås resultat står polisregion Stockholm ut. Stockholm har lägst andel uppklarade ärenden, lägst andel målsägandeförhör, lägst antal utredningsåtgärder – listan kan göras ännu längre. Viss samordning sker, men det saknas en fungerande regional funktion för brottsamordning av bostadsinbrotten. Samtidigt är det i Stockholmsområdet som den klart största andelen villainbrott sker. Polisregionen behöver ta krafttag för att säkerställa att utredningen av bostadsinbrott fungerar och är enhetlig med övriga landet. Det är också viktigt att en effektiv organisation för brottsamordning av bostadsinbrott kommer på plats.

Polisen bör ta fram ett metodstöd för arbetet mot bostadsinbrott

Det är dock inte bara Stockholm som avviker från hanteringen i övriga regioner. Hur polisen arbetar med bostadsinbrott skiljer sig generellt över landet och det saknas ett tydligt metodstöd för hur polisen ska arbeta med bostadsinbrott. Brå rekommenderar därför att ett nationellt metodstöd tas

fram. Det bör bland annat ta upp hur polisen ska arbeta med förhör, gods och samordning.

Brås bedömning och rekommendationer

Utifrån rapportens slutsatser lämnar Brå följande rekommendationer till Polismyndigheten:

- Polisen kan renodla sitt arbete utifrån olika typer av gärningspersoner. Professionella gärningspersoner bör bli föremål för brottsamordning, så att seriebrottslighet upptäcks och stoppas. De amatörmässiga gärningspersonerna kan hanteras lokalt.
- Brå bedömer att polisen kan genomföra vittnesförhör oftare. Ett metodstöd som beskriver vittneshantering, och även resten av arbetsprocessen vid inbrott, skulle kunna förbättra polisens arbete och göra det mer enhetligt över landet.
- Polisen kan arbeta mer aktivt med att spana efter stöldgods. Myndigheten skulle kunna utreda om det går att söka efter gods på säljsajter på internet på ett automatiserat sätt.
- Polisen behöver effektivare it-verktyg på flera områden som berör bostadsinbrott. Nationella system för att analysera sko- och verktygsspår bör komma på plats och polisen behöver använda it-verktyg för att analysera modus.
- I dag saknas en fungerande organisation för brottsamordning av bostadsinbrott i flera polisregioner. Det behöver säkerställas att sådan brottsamordning finns på regional nivå i hela landet.
- När bostadsinbrotten inte samordnas nyttjas inte potentialen med de noggranna tekniska undersökningarna som görs idag. Polisregionerna behöver se över hur lokus respektive brottsamordningen är dimensionerade i förhållande till varandra.
- Polisregion Stockholm har sämst resultat för uppkläring och utredningsåtgärder om man jämför de olika polisregionerna. Det är tydligt att polisregionen behöver förbättra sitt arbete med både utredning och brottsamordning av bostadsinbrott.

Referenser

Brottsförebyggande rådet, Brå (2008). *Grannsamverkans effekter på brottsligheten. En systematisk forskningsgenomgång*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2011). *Strategiska brott bland unga på 00-talet*. Rapport 2011:21. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2013). *Brottsutvecklingen i Sverige 2008–2011*. Rapport 2012:13. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2018a). *Personuppklaring i relation till förändrad brottsstruktur*. Kortanalys 1/2018. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2018b). *Orsaksanalys i lokalt brottsförebyggande arbete*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2021a). *Dödligt skjutvapenvåld i Sverige och andra europeiska länder. En jämförande studie av nivåer, trender och våldsmetoder*. Rapport 2021:8. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2021b). *Misstänkta för brott bland personer med inrikes respektive utrikes bakgrund*. Rapport 2021:9. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2022). *Kortanalys om brottsutvecklingen fram till 2021. En kortfattad lägesbild och förändringar i brottsligheten under 2000-talet*. Kortanalys 5/2022. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2023). *Nationella trygghetsundersökningen 2023. Om utsatthet, otrygghet och förtroende*. Rapport 2023:9. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2024a). *Brås statistiska undersökningar om brott. Ett metodstöd för tolkning av resultat*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

- Brottsförebyggande rådet, Brå (2024b). *Nationella trygghetsundersökningen 2024. Om utsatthet, otrygghet och förtroende*. Rapport 2024:8. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2024c). *Områdesskillnader i misshandel och bostadsinbrott. Statistik utifrån självrapporterad utsatthet och anmälda brott*. Kortanalys 5/2024. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2024d). *Polisens utredning av grova brott och brott mot särskilt utsatta brottsoffer. Personaltillväxt och utredningsresultat. Delredovisning: Utvärdering av satsningen på 10 000 fler polisanställda*. Rapport 2024:9. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Cohen, L.E. och Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American sociological review*, 588–608.
- DS (2019:1). *Straffrättsliga åtgärder mot tillgreppsbrott och vissa andra brott*. Stockholm: Norstedts juridik.
- Farrell, G., Tilley, N. och Tseloni, A. (2014). Why the crime drop? *Crime and Justice* 43 (1): 421–490.
- Frith, M.J., Bowers, K.J. och Johnson, S.D. (2022). Household occupancy and burglary: A case study using COVID-19 restrictions. *Journal of Criminal Justice*, Volume 82, September–October 2022, 101996.
- Justitiedepartementet (2018). *Uppdrag till Polismyndigheten, Tullverket och Kustbevakningen att förstärka bekämpningen av internationella brottsnätverk som begår tillgreppsbrottslighet i Sverige*. Ju2018/00991/PO.
- Kruize, P. och Sorensen, D.W.M. (2017). *Det danske inbreds-niveau set i et internationalt perspektiv*. Center for Kriminalitetsanalyse.
- Lindström, P. (2019). *Grannsamverkans effekter på brott och otrygghet i Sverige*. Malmö: Malmö högskola.
- Nee, C. och Meenaghan, A. (2006). Expert Decision Making in Burglars. *The British Journal of Criminology*, Volume 46, Issue 5, September 2006, Pages 935–949.

Nee, C. och Taylor, M. (2000). Examining burglars' target selection: Interview, experiment or ethnomethodology. *Psychology, Crime & Law*, 6(1), 45–59.

Nee, C., White, M., Woolford, K., Pascu, T., Barker, L. och Wainwright, L. (2014). New methods for examining expertise in burglars in natural and simulated environments: preliminary findings. *Psychology, Crime & Law*, 21(5), 507–513.

Pira, K. (2008) *Vad vet vi om bostadsinbrott? 20 gärningspersoners svar*. Stockholms län: Polismyndigheten.

Quinn, L. och Clare, J. (2021). The influence of changing reward of electronic consumer goods on burglary and theft offences in Western market-based countries in the years prior to and during the crime drop. *Crime Science*. Volume 10, article number 18.

Rizk, C. och Bettaïeb, I. (2015). What recent property crime trends in Western Europe tells us about the crime drop. *International Journal on Criminology*, Spring 2015, Volume 3, Number 1.

Polismyndigheten (2015). *Slutrapport – En nationell modell för brottsamordning*. A 331.823/2015.

Polismyndigheten (2016). *Mobil organiserad brottslighet. Erfarenhetsberättelse 2011-2015*. Polismyndigheten: Nationella operativa avdelningen.

Polismyndigheten (2018). *Polismyndighetens ärende- och brottsamordning*. Tillsynsrapport 2018:2. Polismyndigheten: Rikspolischefens kansli.

Polismyndigheten (2019). *Internationella brottsnätverk inom organiserad tillgreppsbrottslighet. Erfarenhetsberättelse 2016–januari 2019*. Underrättelseenheten: Nationella operativa avdelningen.

Polismyndigheten (2021). *Polismyndighetens strategi för utredningsverksamheten*. PM 2021:10.

Polismyndigheten (2022a). *Polismyndighetens strategi för det brottsförebyggande arbetet*. PM 2022:12. A153.079/2020.

Polismyndigheten (2022b). *Internationella brottsnätverk aktiva med organiserad tillgreppsbrottlighet. En erfarenhetsberättelse 2019 – april 2022*. Polismyndigheten, Nationella operativa avdelningen, Underrättelseenheten.

Rikspolisstyrelsen (2011). *Polismyndigheternas arbete med tillgrepp genom inbrott med särskild inriktning på bostadsinbrott*. Inspektionsrapport 2011:1. Stockholm: Rikspolisstyrelsen.

Riksrevisionen (2023). *Polisens hantering av mängdbrott – en verksamhet vars förmåga behöver förstärkas*. RiR 2023:2.

Santtila, P., Ritvanen, A. och Mokros, A. (2004). Predicting Burglar Characteristics from Crime Scene Behaviour. *International Journal of Police Science & Management*, 6(3), 136–154.

Tseloni, A., Mailley, J. och Tilley, N. (2010). Exploring the international decline in crime rates. *European Journal of Criminology*, Volume 7, Issue 5.

Åklagarmyndigheten (2012). *Tillsynsrapport Bostadsinbrott. Kvaliteten i den brottsutredande verksamheten*. Tillsynsrapport 2012:1. Åklagarmyndigheten: Utvecklingscentrum Stockholm.

Internetkällor

EUCPN (2021). *What works to prevent domestic burglaries?* European crime prevention network. Hämtat från: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://eucpn.org/sites/default/files/document/files/2106_The%20prevention%20of%20domestic%20burglary_LR.pdf. Hämtat den 11 november 2024.

Europaportalen (2018). *Efter EU-kritiken: Sverige börjar strama upp gränsskyddet*. Hämtat från Europaportalens webbplats: <https://www.europaportalen.se/2018/10/efter-eu-kritiken-sverige-borjar-strama-upp-gransskyddet>. Hämtat den 11 november 2024.

Europaportalen (2024). *Polisanmälda brott i EU-länderna 2008–2018*. Hämtat från Europaportalens webbplats:

<https://www.europaportalen.se/tema/andra-fragor/brottsbekampning-och-terrorism/brottslighet?page=1>. Hämtat den 11 november 2024.

Isberg, E. (2023, januari). Försäkringsbolag pekade felaktigt ut Arjeplog som värsta inbrottskommunen. *Dagens Nyheter*. Hämtat från Dagens Nyheters webbplats:

<https://www.dn.se/sverige/forsakringsbolag-pekade-felaktigt-ut-arjeplog-som-varsta-inbrottskommunen/>. Hämtat den 24 september 2024.

Magnusson, K. (2023). Nu går PNU från bör till ska. *Svensk polis*. Hämtat från webbplatsen för Svensk polis:

<https://tidningensvenskpolis.se/arkiv/hallarsida-artiklar/2023/nr-1-2023/nu-gar-pnu-fran-bor-till-ska/>. Hämtat den 11 november 2024.

ONS (2024). *Crime in England and Wales: year ending March 2024*. Hämtat från webbsidan för Office for National Statistics:

<https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/crimeandjustice/bulletins/crimeinenglandandwales/yearendingmarch2024#trends-across-main-crime-types>. Hämtat den 11 november 2024.

Bilaga 1. Metod

Brå har använt flera olika material och tillvägagångssätt i den här studien:

1. statistik från Brå och SCB
2. uppgifter och material från Polismyndigheten
 - a) registerdata från polisen – uppgifter från Durtvä
 - b) förundersökningar
3. intervjuer och observationer
4. tidigare forskning samt dokument från Polismyndigheten.

Statistik från Brå och SCB

Från Brås officiella kriminalstatistik används statistik om anmälda brott för att beskriva utvecklingen av bostadsinbrotten över tid totalt och uppdelat per region. Utifrån anmälningsstatistiken görs också en jämförelse med inbrott i källare- och vindsförråd.

För att kunna analysera de anmälda bostadsinbrotten utifrån vilka kommuner och vilka typer av kommuner som har flest bostadsinbrott per 1 000 bostäder, användes anmälningsstatistik från Brå och statistik om bostäder från Statistiska centralbyrån, SCB. Statistiken från SCB visar antalet småhus (villor, par-, rad- och kedjehus) respektive lägenheter i flerbostadshus i landet uppdelat per kommun. Beräkningar på antal inbrott per 1 000 bostäder är gjort baserat på det totala antalet inbrott under perioden 2019–2023. För att antalet bostäder ska matcha den korrekta perioden baseras antalet bostäder på ett genomsnitt per år av antalet lägenheter i flerbostadshus respektive småhus.

Från Brås officiella kriminalstatistik används även statistiken över handlagda brott. Statistiken finns från 2014 och innehåller bland annat uppgifter om personuppklarade brott, det vill säga brott med beslut om åtal, utfärdat strafföreläggande eller meddelad åtalsunderlåtelse för minst en person misstänkt för brottet. Statistiken innehåller också direktavskrivna brott, det vill säga brott som skrivits av utan att någon förundersökning inletts. Personuppklaringsprocenten motsvarar antalet

personuppklarade brott under en redovisningsperiod i procent av samtliga handlagda brott under samma period.

I analyser av bostadsinbrottens utveckling har även Nationella trygghetsundersökningen (NTU) använts. I och med att vi bedömer att anmälningstatistiken utgör ett bra underlag för rapportens beskrivningar och analyser redovisas NTU dock bara i begränsad utsträckning. Det finns också vissa problem i jämförbarhet mellan de två källorna. NTU visar exempelvis på jämnare nivåer under 00-talet än vad som syns i anmälningstatistiken och de senaste årens minskning framkommer senare i statistiken från NTU än i de anmälda brotten. Skillnaderna kan bland annat förklaras av att NTU även fångar upp inbrott i fritidshus och vissa former av förrådsinbrott, vilket är inbrottstyper som särskiljs i anmälningstatistiken, och som inte studeras närmare i föreliggande rapport (Brå 2022, Brå 2024a, Brå 2024b).

Uppgifter och material från Polismyndigheten

För att kunna beskriva och analysera brottens karaktär, gärningspersonerna och polisens hantering av anmälda brott har Brå använt registerdata från Polismyndighetens ärendehanteringssystem Durtvå, samt förundersökningsmaterial från polisen.

Registerdata från polisen – uppgifter från Durtvå

Brå skickade en förfrågan till Polismyndigheten om att ta del av samtliga brottsmisstankar i ärenden som rör brottskoderna i listan som presenteras här. Det skulle vara misstankar som avslutats under perioden 1 juli 2018 till 31 juni 2023.

Brottskoder som ingick i förfrågan till Polismyndigheten:

- 825 (Stöld genom inbrott från källare, vind)
- 826 (Stöld genom inbrott från fritidshus)
- 857 (Försök till stöld genom inbrott från villa/radhus)
- 874 (Försök till stöld genom inbrott från lägenhet)
- 9801 (Fullbordad stöld genom inbrott från villa/radhus)
- 9802 (Fullbordad stöld genom inbrott från lägenhet)

Sammanlagt fick Brå in 179 559 brottsmisstankar från Polismyndigheten.

I de analyser som redovisas i rapporten är enbart fullbordade bostadsinbrott inkluderade, det vill säga brottskoderna 9801 (Fullbordad stöld genom inbrott från villa/radhus) och 9802 (Fullbordad stöld genom inbrott från lägenhet). Övriga delar av materialet har använts för kontroller och jämförelser som inte redovisas. När Brå hänvisar till registeruppgifterna i resten av metodbilagan avses enbart de fullbordade bostadsinbrotten, med brottskoderna 9801 och 9802.

I underlaget *Registerdata 2* är analysenheten brottsmisstankar med en misstänkt gärningsperson. Det materialet används i analyser av misstänkta gärningspersoner. Eftersom flera gärningspersoner kan vara misstänkta i samma ärenden kan samma ärende ingå flera gånger i materialet. Totalt består materialet av 7 369 misstänkta personer.

Andra analyser angående registeruppgifterna är dock baserade på enheten *ärende*. Eftersom varje ärende kan innehålla flera brottsmisstankar har materialet rensats så att endast en brottsmisstanke per ärende ingår. I första hand har vi tagit med den första misstanken som redovisats till åklagare. Har ingen misstanke redovisats så har den första misstanken i ärendet tagits med. Direktavskrivna misstankar är inkluderade. Underlaget som baseras på ärenden kallas i rapporten för *Registerdata 1*.

Begränsningar med materialet från polisen

Totalt består materialet med fullbordade bostadsinbrott av 49 880 brottsmisstankar och 47 177 ärenden. Eftersom det genomgående handlar om totalurval utgör registeruppgifterna ett robust underlag att dra slutsatser utifrån. Det ska dock betonas att de flesta analyser görs utifrån data från fem år som slagits samman. När den här rapporten släpps har det gått en tid och omständigheterna runt bostadsinbrott kan ha förändrats så att vissa resultat är något mindre aktuella.

Användandet av registerdata från polisen är också förknippat med vissa begränsningar. Som framkommer i kapitel 3 bedöms en tredjedel av förundersökningarna vara felrubricerade eller inte innehålla brott. Troligen är förhållandena likartade när det gäller Durtvå som helhet – och resultaten som bygger på Durtvå bör därför tolkas med viss försiktighet. Det går inte heller att rakt av jämföra registerdatan med förundersökningarna. Det finns också, när det gäller exempelvis dödligt våld, indikationer på att andelen felaktiga anmälningar till polisen ökar över tid (Brå 2012:13). När det gäller bostadsinbrott skulle det till exempel kunna handla om att det blivit

vanligare att polisanmäla via internet – somliga sådana anmälningar kan senare visa sig inte ha substans.

Förundersökningarna

För att studera frågeställningarna om bostadsinbrottens karaktär, och polisens hantering begärde Brå ut förundersökningar från Polismyndigheten. Ett oberoende slumpmässigt urval drogs från samtliga ärenden från Registerdata 1 med fullbordade bostadsinbrott (N= 47 177) som avslutats mellan 1 juli 2022 och 31 juni 2023. Totalt begärdes 400 förundersökningar ut, och 390 ärenden lämnades ut från Polismyndigheten. Bortfallet bedöms vara så pass litet att resultaten inte påverkas nämnvärt.

De analyser som görs i rapporten utifrån förundersökningarna utgår, om inget annat nämns, från 290 av de 400 förundersökningarna. Dessa 290 ärenden blev kvar efter att Brå rensat bort ärenden som felrubricerats eller som bedömdes inte vara brott. Analyserna utifrån förundersökningarna handlar på så sätt om faktiska bostadsinbrott, inte om anmälda bostadsinbrott. Urvalet syftar till att ge en bild av bostadsinbrottens karaktär och polisens hantering bland samtliga ärenden i populationen faktiska inbrott. Det kallas i rapporten *Förundersökningar 1*.

Förundersökningarna med redovisade ärenden

För att kunna beskriva och analysera gärningspersonerna vid bostadsinbrott gjordes ett extra urval på 100 ärenden från Registerdata 1 (exklusive de första 400 förundersökningarna). Detta skulle vara ett urval från de ärenden som redovisats till åklagare, för att enbart få med fall där det tydligt fanns en misstänkt gärningsperson kopplad till ärendet. Av de 100 begärda förundersökningarna levererades 96. Efter att ha sorterat bort ärenden som inte bedömdes vara brott eller som felrubricerats återstod 84 redovisade ärenden.

I rapporten används Förundersökningar 1 och de 84 ärendena från extraurvalet tillsammans vid några tillfällen, för att få med så många fall som möjligt. Det urvalet är då inte slumpmässigt och ska inte hanteras som att vara representativt för hela populationen med bostadsinbrottsärenden. Vi bedömer ändå att det kan användas för att ge en bild av hur polisen hanterar bostadsinbrott. Samma underlag – Förundersökningar 1 plus extraurvalet – användes också för att ta fram ett urval med samtliga

ärenden som redovisats till åklagare. Det innehåller samtliga ärenden i extraurvalet, samt de 16 ärenden från Förundersökningar 1 som redovisats till åklagare. Detta urval kallas i rapporten *Förundersökningar 2*. Urvalet innehåller sammanlagt 100 förundersökningar. Samtliga av dessa förundersökningar innehåller misstänkta gärningspersoner och därför lämpar urvalet sig också väl för att studera vilka gärningspersonerna vid bostadsinbrott är. Eftersom urvalet inte är slumpmässigt kan det dock inte ses som representativt för hela populationen av ärenden. För att ge en övergripande bild av de redovisade ärendena och över de misstänkta gärningspersonerna fungerar det ändå väl.

Generellt när det gäller förundersökningsmaterialen är urvalen relativt små vilket innebär att det finns en viss osäkerhet kring precisionen i resultaten.

Kodning av förundersökningarna

Samtliga 400 förundersökningar kodades in i datorprogrammet Excel enligt ett på förhand framtaget kodschema. Kodschemat utgick från de forskningsfrågor som ligger till grund för studien, med frågan om utveckling över tid exkluderad. Exempel på variabler kopplade till frågan om bostadsinbrottens karaktär var vilken tidpunkt på dagen inbrottet inträffat, det bedömda värdet på stöldgodset och tillvägagångssättet vid inbrottet. Exempel på variabler som svarade på frågeställningen om gärningspersonerna vid bostadsinbrott var om den misstänkta eller målsäganden hade någon form av sårbarhet, som missbruk eller demens. Exempel på variabler som berörde frågan om hur polisen hanterar bostadsinbrott var hur vanligt det var att polisen gjorde en brottsplatsundersökning, eftersökte vittnen eller skickade ut en hundpatrull till brottsplatsen.

De kodade förundersökningarna analyserades i datorprogrammet SPSS.

Intervjuer med polisanställda

Syftet med att intervjua och observera har främst varit att få exempel på hur polisen arbetar med bostadsinbrott, samt att få en översiktlig bild av hur polisens arbete är organiserat. Intervjupersonerna hittades genom att Brå fick ett antal kontaktpersoner inom Polismyndigheten. Dessa ledde oss fram till nya kontakter, som gav ytterligare nya i ett så kallat snöbollsförfarande.

För att ta reda på hur polisen arbetar genomfördes en fokusgruppsintervju med tre anställda inom polisen som arbetar operativt med bostadsinbrott inom utredningsverksamheten och lokus. Ytterligare en fokusgruppsintervju gjordes med personer inom brottssamordningen i olika polisregioner. Vid denna intervju deltog fem polisanställda, varav några arbetar operativt och andra har strategiska roller inom polisen.

Vidare gjordes semistrukturerade enskilda intervjuer med två polisanställda med överblick över hur polisen arbetar med bostadsinbrott i Sverige. Samtliga intervjuer spelades in och antecknades.

Brå har också genomfört en deltagande observation, där vi följde med anställda inom en lokus-sektion under ett arbetspass. Passet inkluderade två utsättningar, en brottsplatsundersökning och arbete på polisstationen. Under observationer genomfördes informella intervjuer med främst tre lokusmedarbetare.

Sammantaget arbetar intervjupersonerna i fyra av de sju polisregionerna. Intervjuerna och observationerna är för få för att det ska gå att utifrån dem uttala sig i generella termer om bostadsinbrott eller polisens arbete i stort. I stället ska information från intervjuerna ses som exempel och uttalanden från enskilda individer med kunskap om bostadsinbrott.

Tidigare forskning och dokument från polisen

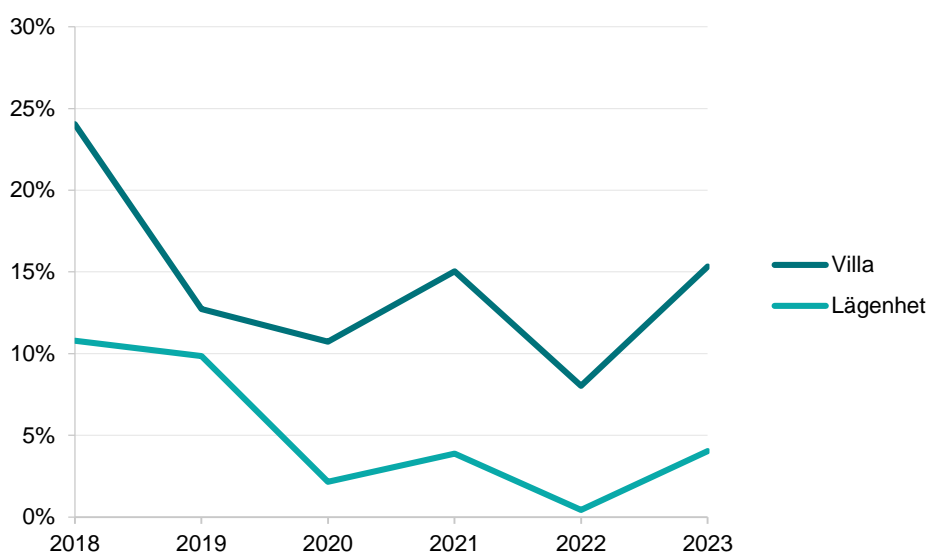
Det finns relativt lite samtida forskning om bostadsinbrott i en svensk kontext. Brå har därför främst använt internationella studier om bostadsinbrott, och framför allt i kapitlet om bostadsinbrottens utveckling och gärningspersonerna. Studierna ger inte fakta om bostadsinbrotten i Sverige, eller om polisens arbete, men har använts för att ge pusselbitar för att förstå olika fenomen kopplade till bostadsinbrott.

Brå har också använt styrdokument om polisens utredningsverksamhet för att kunna undersöka hur väl polisens hantering av bostadsinbrott följer myndighetens egna rekommendationer. På samma sätt har en rapport från Rikspolisstyrelsen från 2011 använts för att utvärdera polisens hantering.

Ytterligare en källa har varit polisens erfarenhetsberättelser om internationella brottsnätverk. Dessa bygger främst på polisens underrättelser, statistik och bedömningar, och ska inte ses som vetenskapligt underbyggda rapporter.

Bilaga 2. Figur

Figur 15. Andelen av samtliga misstankar för villainbrott respektive lägenhetsinbrott där gärningspersonen inte varit folkbokförd i Sverige åren 2018–2023.³²

Källa: Registerdata 2

³² De som misstänks för bostadsinbrott är inte nödvändigtvis representativa för de som begår bostadsinbrott – grupper som betar sig mindre sofistikerat riskerar att tas fast av polis oftare. Men under antagandet att risken för upptäckt inte har förändrats kan andelen misstankar om bostadsinbrott som rör personer som inte är folkbokförda i Sverige vara en indikator på förekomsten av internationella brottsnätverk.

Bostadsinbrott är ett brott som drabbar många och som kan få negativa konsekvenser för brottsoffret. Samtidigt finns inte så mycket kunskap om bostadsinbrott i en svensk kontext. Brå tog därför initiativ till en bred undersökning om bostadsinbrott. Studien beskriver hur brottsligheten utvecklats över tid, bostadsinbrottens karaktär och hur polisen hanterar brotten. Målgrupper är främst rättsväsendets aktörer, men även regeringen, kommunerna och allmänheten.

Rapporten visar att polisen klarade upp fyra procent av de anmälda bostadsinbrotten 2023. Enligt Brås bedömning kan polisen vidta flera åtgärder för att förbättra uppkläringen. Bland annat kan de genomföra fler förhör med målsäganden och vittnen, samt utveckla arbetet med godsspaning.

Brottsförebyggande rådet/National Council for Crime Prevention

Box 1386/Tegnérgatan 23, SE-111 93 STOCKHOLM

Tel +46 (0) 8 527 58 400, info@bra.se, www.bra.se

urn:nbn:se:bra-1213